અથ શ્રી સત્યનારાયણુની પૂજાને વિધિ.

પૂજામાં ઉપયોગી સામગ્રી.

સત્યનારાયણુની પૂજા કરનાર ગૃહસ્થે શ્રી સત્યનારાયણુની પૂજા માટે નીચે પ્રમાણે સામગ્રી કરવી:—મંડપ માટે કેળના થાંભલા, મંડપની આસપાસ બાંધવા માટે આંબાનાં પાંદડાનું તોરણુ, પીપળો, ઉંબરો, વગેરે પાંચ જાતનાં વૃક્ષનાં પલ્લવો, ગોળ, નૈવેદ્ય માટે, લક્ષ્મી તથા સત્યનારાયણુની સુવર્ણ મૂર્તિ, તાંબાનો કળશ, પંચપાત્ર, તરભાણું, આચમની, જનોઇના બે જોટા, પાંચ જાતનાં રત્નો તરીકે સુવર્ણમુદ્રા, રૂપાનાણું અથવા તો તાંબાનાણું, વસ્ત્ર તથા ઉપવસ્ત્ર, ચોખા, ઘઉં, કુંકુમ, અબીલ, દુર્વા, ગુલાલ, વનૌષધિ, ધુપ, પુષ્પો, હલદરના ગાંઠીઆ, નાડું, એક હજાર ને એક તુલસી-લ, નાળીયેર, પાન, સોપારી, પાવલાના પૈસા, કેળાં વગેરે ફળો, પ્પની બે માળા, રૂમાલ, દૂધ, દહીં, ઘી, મધ તથા સાકર, પુણ્યા-વાચન માટે એક તાંબાનો કળશ, શ્રીલક્ષ્મી નારાયણુને પધરાવવા ટે બાજઠ, નૈવેદ્ય માટે સવા શેર ઘી, સવા શેર સાકર સવા શેર ધ, સવા શેર ઘઉંનો રવો તથા સવા શેર કેળાં, આ પ્રમાણે સર્વ ામગ્રી કરવી કે જેથી સત્યનારાયણુ દેવની પૂજામાં વિઘ્ન આવે નહિ. ામસ્કાર કર્યા પછી બે હાથ જોડાવા નિચેના આચાર્ય મંત્રો બોલવા:—

ॐ श्रीमन्महागणपतये नमः श्रीगुरुभ्यो नमः। श्रीलक्ष्मी नारा-यणाभ्यां नमः श्रीकुलदेवताभ्यो नमः। श्रीइष्टदेवताभ्यो नमः ग्रामदेवताभ्यो नमः। सर्वेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो नमः।

ॐ सुमुखश्चैकदन्तश्च कपिलो गजकर्णकः॥ लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो विनायकः॥ १॥ धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचंद्रो गजाननः

द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि ॥ २ ॥ विद्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा ॥ संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥ ३ ॥ शुक्लांबरधरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजं ॥ प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशांतये ॥ ४ ॥ अभीप्सितार्थसिद्ध्यर्थं पूजितो यः सुरासुरैः ॥ सर्वविघ्नहरस्तस्मै गणाधिपतये नमः ॥ ५ ॥ वक्रतुंड महाकाय सूर्यकोटिसमप्रभं ॥ निर्विघ्नं कुरु मे देव सर्वकार्येषु सिद्धिदः ॥ ६ ॥ सर्वमंगलमांगल्ये शिवे सर्वार्थसाधिके ॥ शरण्ये त्र्यंबके गौरि नारायणि नमोस्तु ते ॥ ७ ॥ लाभस्तेषां जयस्तेषां जयस्तेषां कुतस्तेषां पराजयः ॥ येषामिन्दीवरश्यामो हृदयस्थो जनार्दनः ॥१॥ सर्वेष्वारंभकार्येषु त्रयस्त्रि भुवनेश्वराः ॥ देवा दिशंतु नः सिद्धिं ब्रह्मेशानजनार्दनाः

પૂજાનો વિધિ.

अत्राद्य महामांगल्यफलप्रदे मासोत्तमे मासे अमुकमासे अमुकपक्षे अमुकतिथौ अमुकवासरे अमुकनक्षत्रे ॥ ममसकलदुरितोपशमन सर्वापच्छांतिपूर्वकसकलमनोरथसिद्ध्यर्थं यथासंपादितसामग्र्या गणेश गौरीवरुणब्रह्माविष्णुरुद्रलक्ष्मीसूर्यादिनवग्रहदेवतेंद्राद्यष्टलोकपाल देवता पूजनपूर्वकमंगीकृतश्रीसत्यनारायणपूजनं तथा तत्कथाश्रवणमहं करिष्ये॥ तदंगीभूतमासनादिकलशाराधनं च करिष्ये ॥ એમ ભણીને હાથમાંનું જળ પૃથ્વીપર મૂકવું સંકલ્પ થઇ રહ્યા પછી યજમાને બે હાથ જોડીને પૃથ્વી દેવીની આરાધના કરવી કે:-पृथ्वीत्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता ॥ त्वं च धारयमां देवि पवित्रं कुरु चासनम्॥ આ મંત્ર ભણીને પોતાના આસનપર પાણી છાંટવું તથા આસપાસની ભૂમિપર પણ પાણી છાંટવું, તે પછી હાથમાં ચોખા લઇને નીચેનો મંત્ર ભણતાં ભણતાં તે ચોખા આઠ દિશાઓમાં નાખવા.

अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भूमिसंस्थिताः ॥ ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॥ १ ॥

ગણપતી પૂજન.

પછી તેમાં દક્ષિણા નંખાવવી પછી તે કળશમાંથી થોડું પાણી પંચપાત્રમાં લેવું અને હાથમાં જળ લઈને ગણપતિની પૂજા કરવી એટલે કે ઘઉંની ઢગલીપર એક તાંબુલ ઉપર ગણપતિની મૂર્તિ કે સોપારીને પધરાવવી. रम्यं सुशोभनं दिव्यं सर्वसौख्यकरं शुभम् ॥ आसनं च मया दत्तं गृहाण परमेश्वर ॥ ગણપતિના સમીપ આસનાર્થે પુષ્પ અર્પણ કરવાં. श्री सिद्धिबुद्धिसहितमहागणपतये पादयोः पाद्यं हस्तयोरर्घ्यं समर्पयामि ॥ ગણપતિ દેવને પાદ્ય તથા અર્ઘ્ય અર્પણ કરવા. સ્નાન કરાવ્યા પછી नवभिस्तन्तुभिर्युक्तं त्रिगुणं देवतामयं ॥ उपवीतं मया दत्तं गृहाण परमेश्वर ॥ ઉપવીત પહેરાવવું. श्रीखंडं चंदनं दिव्यं गंधाढ्यं सुमनोहरम् ॥ विलेपनं सुरश्रेष्ठ चंदनं प्रतिगृह्यताम् ॥ ચંદન ચડાવવું. अक्षताश्च सुरश्रेष्ठा कुंकुमाक्ताः सुशोभिताः ॥ मया निवेदिता भक्त्या गृहाण परमेश्वर ॥ અક્ષત ચડાવવા, माल्यादीनि सुगंधीणि मालत्यादी व प्रभो ॥ मयाहृतानि पूजार्थं पुष्पाणि प्रतिगृह्यताम् ॥ પુષ્પો ચઢાવવાં. दुर्वांकुरान्सुहरितानमृतान्मङ्गलप्रदान् ॥ आनीतांस्तव पूजार्थं गृहाण गणनायक ॥ દૂર્વા ચઢાવવી. हरिद्राकंकुमं चैव सिंदुरादि समन्वितम् ॥ सौभाग्य द्रव्यसंयुक्तं गृहाण परमेश्वर ॥ સૌભાગ્ય દ્રવ્ય ચઢાવવાં.

वनस्पतिरसोद्भुतो गंधाढ्यो गंध उत्तमः ॥ आघ्रेयः सर्वदेवानां धूपोयं प्रतिगृह्यताम् ॥ ધુપ કરવો. साज्यं वर्तिसंयुक्तं वह्निना योजितं मया ॥ दीपं देवेश त्रैलोक्यतिमिरापह ॥ દીવાપર પુષ્પ ચઢાવવાં. शर्कराखंडखाद्यानि दधिक्षीरघृतानि च ॥ आहारं भक्ष्यभोज्यं च नैवेद्यं प्रतिगृह्यताम् ॥ નૈવેદ્ય ધરવું, पुंगीफलं महाद्दिव्यं नागवल्लीदलैर्युतम् ॥ एलादिचूर्णसंयुक्तं तांबूलं प्रतिगृह्यताम् ॥ પાન,સોપારી વિગેરે અર્પણ કરવાં.

इदं फलं मयादेव स्थापितं पुरतस्तव ॥ तेन मे सफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनि जन्मनि ॥ શ્રીફળ અર્પણ કરવું. हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेमबीजं विभावसोः अनंतपुण्यफलदमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ ગણપતિના સન્મુખ દક્ષિણા ધરવી

कर्पुरकं महाराज रसोद्भुतं च दीपकम् । मंगलार्थं महीपाल संगृहाण गणेश्वर આરતી કરવી. यानि कानि च पापानि ગણપતિની પ્રદક્ષિણા કરવી અને પછી त्वां विघ्नशत्रु दलनेति च सुंदरेति भक्तप्रियेति वरदेति सुखप्रदेति । विद्याप्रदेत्यघहरेति च ये स्तुवन्ति तेभ्यो गणेश वरो भव नित्यमेव ॥ પુષ્પો ગણપતિના ચરણમાં અર્પણ કરી મસ્તક નમાવીને પ્રણામ કરવાં.

અભિષેક કળશનું પૂજન.

તે પછી યજમાને પોતાની સન્મુખ ચોખાની ઢગલી કરી તેના ઉપર તાંબાનો કળશ સ્થાપન કરીને हेमरूप्यादि संभूतं ताम्रजं सुदृढं नवं । कलशं धौतकल्माषं छिद्रव्रणविवर्जितम् ॥ કળશની પ્રાર્થના કરવી, जीवनं सर्वजीवानां पावनं पावनात्मकम् । बीजं सर्वौषधीनां च तज्जलं पूरयाम्यहम् ॥ કળશમાં પાણી ભરવું, सूत्रं कार्पाससंभूतं ब्रह्मणा निर्मितं पुरा । येन बध्दं जगत्सर्वं वेष्टनं कलशस्य च । કળશને કંઠે સૂત્ર વિંટવું, देवेभ्यः पुरतो जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा । शतं तनु च या बभ्रुजीवनं जीवनाय च ॥ કળશમાં સર્વૌષધિ નાંખવી. दूर्वेह्यमृतसंपन्ने शतमूलशतांकुरे ॥ शतपातकसंहत्री शतमायुष्यवर्धनि ॥ પાણીના કળશમાં દૂર્વા નાંખવી. अश्वत्थोदुम्बरप्लक्षचूतन्यग्रोधपल्लवाः ॥ पंचभंगा इति प्रोक्ताः सर्वकर्मसु शोभनाः ॥ विविध पुष्पसंजातं देवानां प्रीतिवर्धनम् ॥ क्षतं यत्कार्यसंभूतं कलशे निक्षिपाम्यहम् ॥ પાંચ પલ્લવો તથા પુષ્પો કળશમાં નાંખવાં. धान्यौषधिमनुष्याणां जीवनं परमं स्मृतम् ॥ क्षिसं यत्कार्यसंभूतं कलशे विक्षिपाम्यहम् ॥ કળશમાં ધાન્ય પ્રક્ષેપ કરવો. पुगीफलमिदं दिव्यं पवित्रं पापनाशनम् । पुत्रपौत्रादिफलदं कलशे नक्षिपाम्यहम् ॥ કળશમાં સોપારી નાંખવી हिरण्यगर्भ કળશમાં દક્ષિણાર્થે સુવર્ણ અથવા તો રૂપાનાણું નાંખવું, कनकं कुलिशं नीलं पद्मरागं च माक्तिकं ॥ एतानि पंच रत्नानि कलशे निक्षिपाम्यहम् ॥ પાંચ રત્નો અને તેને અભાવે રૂપાનાણું યથાશક્તિ નાંખવું, તે પછી હાથમાં અક્ષત લઇ नमो नमस्ते स्फटिक

प्रमाय शुभ्रेतहाराय सुमंगलाय। सुपाशहस्ताय झषासनाय जलाधिनाथाय नमो नमस्ते ॥ वरुणमावाहयामि હાથમાંના અક્ષતો કળશ ઉપર છાંટવા તે પછી वरुणाय नमः એમ બોલી, ચંદન પુષ્પ, ધુપ, દીપ, નૈવેદ્ય, ફલ, મુખવાસ, તાંબુલ દક્ષિણા વગેરે વરૂણ દેવની પાસે તે તે પદાર્થોનાં નામની સાથે समर्पयामि એમ કહીને મુકવાં. છેવટે अनया पूजया सांगः सपरिवारो वरुणदेवः प्रीयताम् એમ કહીને હાથમાંનું પાણી જમીનપર મૂકવું. તે પછી કંકુથી હાથ ખરડી, કળશ ઉપર નાળીયેર મૂકીને તે કળશ હાથવડે જમણા ખભા તરફ ઝાલી રાખવો. યજમાને તે કળશ હાથમાં રાખતી વખતે ઉભડક ઇ પૃથ્વીપર ઘુંટણ ટેકવીને બેસવું અને પોતાના પુરોહિતના તરફ જોઇને કહેવું કે भो ब्राह्मणाः मह्यं सकुटुंबिने महाजनान्नमस्कुर्वाणाय आशीर्वचनमपेक्षमाणाय अस्य कर्मणः पुण्याहं भवन्तो ब्रुवन्तु એટલે પુરોહિતે તેના ઉતરમાં ત્રણ વાર કહેવું કે पुण्याहं पुण्याहं पुण्याहं ફરીને યજમાને કહેવું કે भो ब्रह्मणाः मह्यं स अस्य कर्मणः कल्याण भवंतो ब्रुवन्तु એટલે પુરોહિતે कल्याणम् એ પદ ત્રણ વાર બોલવું. ફરીને યજમાને કહેવું કે भो ब्राह्मणाः मह्यं स अस्य कर्मणः ऋर्द्धि भवंतो ब्रुवंतु એટલે પુરોહીતે कर्म ऋध्यताम् એમ ત્રણવાર કહેવું. ફરીને યજમાને કહેવું भो ब्रह्मणाः मह्यं सं. अस्य कर्मणः स्वस्ति भवंतो ब्रुवंतु એટલે પુરોહીતે स्वस्ति એમ ત્રણવાર કહેવું ફરીને યજમાને કહેવું કે, भो ब्राह्मणाः अस्य कमणः श्रीरस्त्विति भवंतो ब्रुवंतु એટલે પુરોહિતે अस्तु श्रीः એમ ત્રણ વાર બોલવું.

પછી પુરોહિતે યજમાન અને યજમાન પત્નીને પેલા મંગળ કળશના જળવડે અભિષેક કરવો અને તે વખતે યજમાન પત્નીને યજમાને ડાબે પડખે બેસાડવી અને નીચેના મંત્રાથી કળશમાંના પાણીવડે યજમાન અને યજમાનની પત્નીપર જળનો અભિષેક કરવો.

भगं ते वरुणो राजा भगं सूर्यो बृहस्पतिः ॥ भगमिन्द्रश्च वायुश्च भगं सप्तर्षयो ददौ ॥ यत्ते केशेषु दौर्भाग्यं सीमन्ते यच्च मूर्धनि ॥ ललाटे कर्णयोरक्ष्णोरापो निघ्नन्तु ते सदा ॥

શ્રી સત્યનારાયણનો પૂજન વિધિ.

યજમાને હાથમાં જલ લઇ અદ્યેત્યાદિ પૂર્વની પેઠે બોલીને स्यामूर्तेः अंगप्रत्यंग संविसमुत्पन्नं आत्मपाप्मसंयोगजनितदोषपरिहारार्थं अग्न्युत्तारणमहं करिष्ये ॥ એ રીતે સંકલ્પ કરી મૂર્તિને ઘી લગાડીને તેની ઉપર પાણીની ધારા કરવી. પછી લક્ષ્મીનારાયણની મૂર્તિને હાથમાં લઇ आं ह्रीं क्रों यं रं लं वं शं षं, हं ळं क्षं हं सः सोहं ॥ આ મૂર્તિમાં પ્રાણ આવો ! आं ह्रीं हंसः सोहं આમાં જીવનો સંચાર થાવ ! आं ह्रीं हंस सोहं ॥ એમ કહીને આમાં સર્વ ઇંદ્રિયોનો વાસો થાવ ! એમ કહેવું તે પછી ' श्रीशांताकार ' એ મંત્રે કરીને શ્રીલક્ષ્મીનારાયણનું ધ્યાન કરવું. અને નીચેના મંત્રથી આવાહન કરવું:— आवाहये त्वां गरुडोपरिस्थितं रमार्धदेहं सुरराजवंदितम् ॥ कंसांतकं चक्रगदाब्जहस्तं भजामि देवं वसुदेवसूनुम् એ મંત્રથી નારાયણનું આવાહન કરવું. सिंहासने रत्नमये सदैव हेमाभपीतांबरशोभमाने॥ कृपानिधे नंदन विश्वमूर्ते स्थिरोभवास्मिन् मम यज्ञसिद्धये ॥ એ મંત્ર ભણીને આસન તથા પાદ્ય અર્પણ કરવાં. सुवर्णपात्रे यमुनाजलं च गंधाक्षतैः पुष्पतैश्चापि युतम् ॥ मयानितं पाद्यमिदं गृहाण भो जानकीनाथ नमोनमस्ते ॥ એ મંત્ર ભણીને પાદ્ય અર્પણ કરવું. सुनिर्मलं ब्रह्मपदाब्धिनिर्गतं गंधादियुक्तं महदद्भुतं च ॥ निवेदितं विश्वगुरो च सायं गृहाणार्घ्यं भगवन्नमस्ते ॥ આ મંત્ર ભણીને અર્ઘ્ય અર્પણ કરવો. भो पुण्यकीर्तेश्वर विश्वबाहो ब्रह्मादिभिः पूजितपादपद्म ॥ गृहाण देवेश मया निवेदितमाचम्यतां विश्वविनोदि विष्णो ॥ એ મંત્ર ભણીને આચમન આપવું.

તે પછી सुस्वादुनातिरुच्येन गव्येन पयसा विभो ॥ स्नानीयं ते महाभक्त्या गृहाण पुरुषोत्तम ॥ આ મંત્ર ભણીને દૂધથી સ્નાન કરાવવું પછી શુદ્ધ જળથી સ્નાન કરાવવું, चंद्रमंडलसंकाशं सर्वदेवप्रियं दधि ॥ स्नापनार्थं मया दत्तं प्रत्यर्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ એ મંત્ર ભણીને દહીંથી સ્નાન કરાવવું અને પછી શુદ્ધ જળથી

સ્નાન કરાવવું, घृतकुंभसमायुक्त घृतयोने घृतप्रिय ॥ घृतभुक् घृतधारासि घृतं स्नानाय गृह्यताम् ॥ એ મંત્ર ભણીને ઘીથી સ્નાન કરાવીને પછી શુદ્ધ જળથી સ્નાન કરાવવું. मधुरूपो वसंतस्त्वं त्वमेव सर्वदा विभो ॥ मधूसूदनसंप्रीत्यै मधुस्नानाय गृह्यताम् ॥ એ મંત્ર ભણીને મધથી સ્નાન કરાવી પછી શુદ્ધ જળથી સ્નાન કરાવવું, शर्कराघृतसंयुक्तं त्वमेव शर्करा प्रभो ॥ ममत शर्करा प्रीत्या स्नानाय प्रतिगृह्यताम् ॥ એ મંત્ર ભણીને શર્કરાથી સ્નાન કરાવવું અને પછી શુદ્ધ જળથી સ્નાન કરાવવું. તે પછી શ્રીલક્ષ્મીનારાયણ ઉપર પુરુષ સુક્તથી અથવા તો વિષ્ણુ સુક્તથી જળવડે અભિષેક કરવો. અભિષેક કર્યા પછી वेदसूक्तसमायुक्ते यज्ञसाणसन्विते । सर्ववर्णप्रदे देव वाससी प्रतिगृह्यताम् ॥ એ મંત્ર ભણીને શ્રીલક્ષ્મીનારાયણને વસ્ત્ર પહેરાવવાં ब्रह्मविष्णुमहेशैश्च निर्मितं ब्रह्मसूत्रकम् ॥ यज्ञोपवीतदानेन प्रीयतां कमलापतिः ॥ આ મંત્ર ભણીને યજ્ઞોપવીત પહેરાવવું. श्रीखंड चंदनं दीव्यं गंधाढ्यं सुमनोहरं ॥ विलेपनं सुरश्रेष्ठ चंदन प्रतिगृह्यताम् ॥ એ મંત્ર ભણીને ચંદન ચઢાવવું. हरिद्रारंजिता देवी परसौभाग्यदायिनी । अतस्त्वां पुजयिष्यामि गृहाण परमेश्वरी ॥ એ મંત્ર ભણીને લક્ષ્મીજીને હરિદ્રા ચઢાવવી. कुंकुम कामदं दिव्यं कामनाकामसंभवम् । कुंकुमेनार्चितो देवी गृहाण परमेश्वरि ॥ એ મંત્રવડે કુંકુમ ચઢાવવું. अक्षताश्च सुरश्रेष्ठाः कुंकुमाक्ताः सुशोभिताः। मया निवेदिता भक्त्या गृहाण परमेश्वर ॥ એ મંત્ર ભણીને અક્ષત ચઢાવવી. मल्लिकादि सुगंधीनि माल्यतीनि वै प्रभो ॥ मया हृतानि पुजार्थं पुष्पाणि प्रतिगृह्यताम् ॥ એ મંત્ર ભણીને શ્રીસત્યનારાયણને પુષ્પો ચઢાવવાં. તે પછી વિષ્ણુના સહસ્ર નામવડે શ્રીનારાયણ ઉપર એક હજાર તુલસીદલ ચઢાવવાં. તુલસીદલ ચઢાવ્યા પછી वनस्पतिरसोद्भूतो गंधाढ्यो गंधउत्तमः ॥ आघ्रेयः सर्वदेवानां धूपोयं प्रतिगृह्यताम् ॥ એ મંત્રવડે ધુપ કરવો. साज्यं च वर्तिसंयुक्तं वह्निना योजितं मया ॥ दीपं गृहाण देवेश त्रैलोक्यतिमिरापहम् ॥ એ મંત્ર ભણીને દીપક અર્પણ કરવો. घृतपक्वं हविष्यान्नं पायसं च सशर्करं ॥ कदलीदुग्ध

संयुक्तं नैवेद्यं प्रतिगृह्यताम् ॥ એ મંત્રવડે શીરાનું તથા ફળનું નૈવેદ્ય અર્પણ કરવું. તે પછી હાથ અને મુખ પ્રક્ષાલન કરાવીને નીચેના મંત્રથી સત્યનારાયણ દેવને આચમન કરાવવું लवंगकर्पुरयुतं तांबूलं पुजितम् ॥ प्रीत्या गृहाण देवेश मम सौख्यं विविर्धय ॥ એ મંત્ર ભણીને તાંબુલ અર્પણ કરવું. हिरण्यगर्भगर्भस्थं એમંત્ર ભણીને તેમની સમીપ દક્ષિણા મૂકવી इदं फलं मया देव स्थापितं पुरतस्तव ॥ तेन मे सफलावाप्तिर्भवेज्जमनि जन्जनी ॥ એ મંત્ર ભણીને શ્રીસત્યનારાયણ દેવના ચરણારવિંદમાં શ્રીફળ અર્પણ કરવું. चतुर्वर्तिसमायुक्तं घृतेषु च सुपुरितम् ॥ नीराजनेन संतुष्टो भवत्वेव जगत्पतिः ॥ એ મંત્રથી તેમની આરતી કરવી તે પછી यानि कानि च पापानि जन्मांतर-कृतानि च ॥ तानि तानि विनश्यन्ति प्रदक्षिणपदे पदे ॥ એ મંત્ર ભણતાં ભણતાં શ્રીસત્યનારાયણ દેવની પ્રદક્ષિણા કરવી. તે પછી બન્ને હાથમાં પુષ્પ લઈને નીચેના મંત્રથી પુષ્પાંજલિ કરવી. विद्याबुद्धिध-नैश्वर्यपुत्रादिसंपदः ॥ पुष्पांजलिप्रदानेन देहिमे ईप्सितं वरम् ॥ આ રીતે પુષ્પાંજલી થઇ રહ્યા પછી બે હાથ જોડીને નીચે પ્રમાણે પ્રાર્થના કરવી—यन्मया भक्तियुक्तेन पत्रं पुष्पं फलं जलं ॥ निवेदितं च नैवेद्यं तद्गृहाणानुकंपया ॥ मन्त्रहीनं क्रियाहीनं भक्तिहीनं जना-र्दन ॥ यत्पुजितं यथा देव परिपूर्णं तदस्तु मे ॥ अमोघ पुंडरीकाक्षं नृसिंह दैत्यसूदनं हृषीकेशं जगन्नाथ वागीशं वरदायकं ॥ गुणत्रयं गुणातीतं गोविंदं गरुडध्वजं ॥ जनार्दनं जनातीतं जानकीवल्लभं ह-रिम् ॥ प्रणमामि सदा भक्त्या नारायणमतः परम् ॥ दुर्गमे विषमे घोर शत्रुभिः परिपीडिते ॥ निस्तारयस्व सर्वेषु तथा निष्टफलेषु च । नामान्येतानि संकीर्त्य ईप्सितं फलमाप्नुयात् ॥ सत्यनारायणं देवं वंदेहं कामदं प्रभु ॥ लीलयाविततं विश्वं येन तस्मै नमोनमः ॥

॥ इति श्रीसत्यनारायण पूजा समाप्तः ॥

अथ सत्यनारायणनी कथा.

अध्याय १ लो.

॥ ऋषय ऊचुः ॥

एकदा नैमिषारण्ये ऋषयः शौनकादयः ॥
पप्रच्छुर्मुनयः सर्वे सुतं पौराणिकं खलु ॥ १ ॥

અયોધ્યાની સમીપે નૈમિશારણ્યમાં રહેનારા, અને મંત્રને જોનારા, શૌનક આદી ઋષીઓ, સંપુર્ણ પુરાણો જાણનારા સુત નામના પુરાણીને નીચેનો પ્રશ્ન કરતા હવા. ૧

व्रतेन तपसा किं वा प्राप्यते वांच्छित फलम् ॥
तत्सर्वं श्रोतुमिच्छामः कथयस्व महामुने ॥२॥

હે મહામુને ! કીયું વૃત અથવા તપ કર્યાથી વાંછીત ફળ પ્રાપ્ત થાય છે, તે શ્રવણ કરવા ઇચ્છા કરીએ છીએ; માટે આપ અમને કથન કરો. ૨

॥ सूत उवाच ॥

नारदेनैव संपृष्टो भगवान्कमलापिः॥
सुरर्षये यथैवाह तच्छृणुध्वं समाहिताः ॥ ३ ॥

એવો પ્રશ્ન શ્રવણ કરીને સુત કહે છે, કોઈ કાળના વિષે દેવઋષી નારદજીએ શ્રીકૃષ્ણજીને વૈકુંઠમાં એવોજ પ્રશ્ન કર્યો હતો. તેમાં જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને ઉત્તર આપ્યો તેજ હું તમને કહું છું તે તમો સાવધાન થઈને સાંભળો. ૩

एकदा नारदो योगी परानुग्रहकांक्षया ॥
पर्यटन् विविधाँल्लोकान्मर्त्यलोकमुपागतः ॥ ४ ॥

આ પ્રશ્ન શ્રીભગવાને કરતાં પહેલાં શ્રીનારદજીઋષી એક વખત મનુષ્ય લોકમાં પારકા ઉપર કૃપા કરવી આ હેતુથી આવ્યા.

ततो दृष्ट्वा जनान्सर्वान्नानाक्लेशसमन्वितान् ॥
नानायोनिसमुत्पन्नान्क्लिश्यमानान्स्वकर्मभिः॥ ५॥

અને તે પછી મનુષ્ય લોકમાંના અનેક માણસ નાના પ્રકારના કલેશ અનેક યોનીમાં જન્મ આદી ઘણા પ્રકારનાં દુઃખો ભોગવે છે અને પોતાનાં કર્મો કરીને કલેશ પામેછે એવું જોઈને.૫

केनोपायेन चैतेषां दुःखनाशो भवेद्ध्रुवम् ॥
इति संचिंत्य मनसा विष्णुलोकं गतस्तदा ॥६॥

"કીયો ઉપાય કર્યાથી આ સર્વ મનુષ્યનાં દુઃખ–કલેશ દુર થાય" એવો વિચાર મનમાં લાવી નારદઋષી અનેક પ્રકારોનાં સર્વ લોકમાંથી ફરતા ફરતા વિષ્ણુલોકમાં ગયા. ૬

तत्र नारायणं देवं शुक्लवर्णं चतुर्भुजम् ॥
शंखचक्रगदापद्मवनमालाविभूषितम् ॥ ७ ॥

વૈકુંઠમાં નારદજી ગયા અને ત્યાં શુકલવર્ણ, ચતુર્ભુજ અને દરેક હાથમાં શંખ, ચક્ર, ગદા, પદ્મ ધારણ કરેલાં છે. પગસુધી લટકનારી અને શોભા આપનારી વનમાલા કંઠમાં છે.

दृष्ट्वा तं देवदेवेशं स्तोतुं समुपचक्रमे ॥

॥ नारद उवाच ॥

नमो वाङ्मनसातीतरूपायानंतशक्तये ॥८॥

એવા સર્વોત્તમ શ્રીનારાયણ દેવ (ભગવાન) ને જોઈ નારદઋષીએ તેમની સ્તુતી વંદના કરવાસારૂ આરંભ કર્યો નારદજી કહે છે વાણી અને મન એથી પણ અતીત એવા અનંત શકિતરૂપને નમસ્કાર કરૂં છું. ૮

आदिमध्यांतहीनायनि र्गुणाय गुणात्माने ॥

सर्वेषामादिभूताय भक्तानामार्तिनाशिने ॥ ९ ॥

તમો આદી મધ્ય અને અંત, આ ત્રણ વગર નિરગુણ છતાં ભકતોની પીડા મટાડવાને સગુણ થવાને આપ સર્વથી પહેલા છો અને ભકતોનાં દુઃખ દુર કરો છો." ૯

श्रुत्वा स्तोत्रं ततो विष्णुर्नारदं प्रत्यभाषत ॥

॥ श्री भगवानुवाच ॥

किमर्थमागतोऽसि त्वं किं ते मनसि वर्तते ॥१०॥

આ પ્રમાણે નારદજીએ કરેલી સ્તુતી સાંભળીને શ્રી ભગવાન વિષ્ણુ નારદજીને કહે છે. "હે નારદઋષી ! તમો શો હેતુ મનમાં રાખી અહીં આવ્યા છો. ૧૦

कथयस्व महाभाग तत्सर्वं कथयामि ते ॥

॥ नारद उवाच ॥

मर्त्यलोके जनाः सर्वे नानाक्लेशसमन्विताः ॥
नानायोनिसमुत्पन्नाः पच्यंते पापकर्मभिः ॥११॥

"તમારા મનમાં જે કાંઈ હેતુ હોય તે મને કહો, તેનો ઉત્તર હું તમને કહીશ." એવું શ્રીભગવાનનું વાક્ય સાંભળી નારદજી ઋષી કહે છે. "હે પ્રભુ! મનુષ્ય લોકમાં સર્વ જન અનેક કલેશ થકી યુકત એવા અનેક યોનીમાં ઉત્પન્ન થઈને પાપ કર્મથી રચી પચી રહેલા છે." ૧૧

तत्कथं शमयेन्नाथ लघूपायेन तद्वद ॥
श्रोतुमिच्छामि तत्सर्वं कृपास्ति यदि ते मयि ॥१२॥

"માટે તે જનોનાં દુઃખ હે પ્રભુ! જે કાંઈ સહેજશાજ ઉપાય થકી શાંત થાય એવો ઈલાજ આપની કૃપા મારા ઉપર હોય તો આપની પાસેથી શ્રવણ કરવાની હું ઈચ્છા રાખું છું."

॥ श्रीभगवानुवाच ॥

साधु पृष्टं त्वया वत्स लोकानुग्रहकांक्षया ॥
यत्कृत्वा मुच्यते मोहात्तच्छृणुष्व वदामि ते ॥१३॥

એવું નારદજી ઋષીનું ભાષણ સાંભળી શ્રીભગવાન

કહે છે "હે શ્રેષ્ઠ નારદજી ! તમે ઘણીજ સારી વાત મને પુછી. લોકો ઉપર કૃપા કરવી એવી તમારી ઈચ્છા છે. તો જે વ્રત કર્યાથી તમોએ કહેલા બધા પીડા રૂપી મોહમાંથી તે લોકો મુક્ત થશે એવા ઉપાય કહું છું સાંભળો. ૧૩

व्रतमस्ति महत्पुण्यं स्वर्गे मर्त्ये च दुर्लभम् ॥
तव स्नेहान्मया वत्स प्रकाशः क्रियतेऽधुना ॥१४॥

હે મિત્ર ! ઘણું પુણ્ય આપવાવાળું મનુષ્યલોકમાં અને સ્વર્ગમાં પણ દુર્લભ એવું વ્રત છે તે તમારી સાથે સ્નેહભાવ હોવાથી હમણાં કહું છું. ૧૪

सत्यनारायणस्यैवं व्रतं सम्यग्विधानतः ॥
कृत्वा सद्यः सुखं भुक्त्वा परम मोक्षमाप्नुयात् ॥१५॥

"સત્યનારાયણ દેવનું વ્રત ઉત્તમ પ્રકારે અને વિધિયુક્ત કર્યાથી માણસ તત્કાલ સુખ પામશે અને દેહ છુટયા પછી પણ પરલોકમાં મોક્ષ પામશે." ૧૫

तच्छ्रुत्वा भगवद्वाक्यं नारदो मुनिरब्रवीत् ॥

॥ नारद उवाच ॥

किं फलं किं विधानं च कृतं केनैव तद् व्रतम् ॥१६॥

આ પ્રકારનું ઈશ્વરનું વાકય સાંભળીને નારદઋષી પુછે છે કે, "તે વૃત કર્યાથી શું ફળ થશે અને તેનું વિધાન કેવું અને પુર્વે આ વૃત કોણે કરેલું ?" ૧૬

तत्सर्वं विस्तराद् ब्रूहि कदा कार्यं हि तद् व्रतम् ॥

॥ श्रीभगवानुवाच ॥

दुःखशोकादिशमनं धनधान्यप्रवर्धनम् ॥१७॥

"વિગેરે સવિસ્તર હકીકત ને વૃત કયારે કરવું ? તે કહો." એવો નારદજીનો ફરીથી પ્રશ્ન સાંભળીને શ્રી ભગવાન કહે છે "હે નારદજી ! આ સત્યનારાયણનું વૃત દુઃખ શોક વિગેરેને મટાડવાવાળું અને ધન–ધાન્યને વધારવાવાળું એવું ઘણુંજ ઉત્તમ ફળ આપવાવાળું છે." ૧૭

सौभाग्यसंततिकरं सर्वत्र विजयप्रदम् ॥

यस्मिन्कस्मिन्दिने मर्त्यो भक्तिश्रद्धासमन्वितः॥१८॥

આ વૃત સ્ત્રીઓને સંતતી અને સૌભાગ્ય પ્રાપ્તી કરવાવાળું એવું છે; તેમજ પુરૂષોને પણ વીજયવાળું એવું છે, ગમે તે દીવસે પુર્ણ શ્રદ્ધાથી ૧૮

सत्यनारायणं देवं यजेच्चैव निशामुखे ॥

ब्राह्मणैर्बांधवैश्चैव सहितो धर्मतत्परः ॥१९॥

ઉપવાસી રહીને સત્યનારાયણદેવનું સાયંકાલની વખતે બ્રાહ્મણ અને પોતાના સગાવાહાલા ઇષ્ટમિત્રને બોલાવી પુજન કરવું. ૧૯

नैवेद्यं भक्तितो दद्यात्सपादं भक्ष्यमुत्तमम् ॥
रंभाफलं घृतं क्षीरं गोधुमस्य च चूर्णकम् ॥२०॥

આ પુજનમાં નૈવેદ્યમાં ઘઉંનો રવો પાંચ ચતુર્થાંશ લઈ તેમાં કેળાં, ઘી, ખાંડ, નાંખી સારો શીરો કરીને અર્પણ કરવો.

अभावे शालिचूर्णं वा शर्करा वा गुडं तथा ॥
सपादं सर्वभक्ष्याणि चैकीकृत्य निवेदयेत् ॥२१॥

પુજન કરનારને ઘઉંનો રવો ન મળેતો ચોખાનો લોટ લેવો ખાંડ નહોય તો ગોળ લેવો પણ બધી જણસો સરખી એટલે પાંચ ચતુર્થાંશ લેવી. ૨૧

विप्राय दक्षिणा दद्यात्कथां श्रुत्वाजनैः सह ॥
ततश्च बंधुभिः सार्धं विप्रांश्च प्रतिभोजयेत् ॥२२॥

પછી પોતાની શકતી પ્રમાણે બ્રાહ્મણોને દક્ષણા આપવી અને શ્રીસત્યનારાયણ વૃતકથા પોતાનાં સગાંવહાલાં ઇષ્ટમિત્ર સાથે શ્રવણ કરવી તે પછી પોતાના સગાંવહાલાં તથા બ્રાહ્મણો સાથે ભોજન કરવું. ૨૨

सपादं भक्षयेद्भक्त्या नृत्यगीतादिकं चरेत ॥
ततश्च स्वगृहं गच्छेत्सत्यनारायणं स्मरन् ॥२३॥

અને ભક્તિએ કરી શ્રી સત્યનારાયણ આગળ નૃત્ય તથા ગાયન કરવું એવી રીતે નદીના તીર ઉપર અથવા દેવાલયમાં એવું વ્રત કરીને શ્રી સત્યનારાયણ ભગવાનનું સ્મરણ કરતે કરતે પોતાના ગૃહે જવું. ૨૩

एवं कृते मनुष्याणां वांछासिद्धिर्भवेद ध्रुवम् ॥
विशेषतः कलियुगे लघूपायोऽस्ति भुतले ॥२४॥

આ રીતે આ વ્રત ભક્તિથી જે માણસ કરશે તેની મનકામના સિદ્ધ થશે. આ ઘણું કરીને કલિયુગમાં અનેક તરેહની પીડા થકી પીડીત એવા લોકોને આ સહેલા ઉપાયથી આ મોટા દુઃખમાંથી મુક્ત થવા સારૂ ઘણોજ નહાનો આ મનુષ્યલોકમાં ઈલાજ છે. ૨૪

इति श्रीस्कंदपुराणे रेवाखंडे सत्यनारायणकथायां प्रथमोध्यायः ॥१॥

अध्याय २ जो.

॥ सूत उवाच ॥

अथान्यत्संप्रवक्ष्यामि कृत्तं येन पुरा द्विज ॥
कश्चित्काशीपुरे म्वे ह्या सीद्विप्रोऽतिनिर्धनः ॥१॥

સુતજી કહે છે બીજું એક કહું છું કે પુર્વે રમણીય એવા કાશીક્ષેત્રના વિષે રેહેનારો એક બ્રાહ્મણ અત્યંત નિર્ધન હતો. ૧

क्षुत्तड्भ्यां व्याकुलो भूत्वा नित्यं बाभ्रम भूतले ॥
दुःखितं ब्राह्मणं दृष्ट्वा भगवान्ब्राह्मणप्रियः ॥२॥

તે દરરોજ ભુખે અને તરસે પીડાએલો આકુલ વ્યાકુલ થઈ કાશીક્ષેત્રમાં ફરતો. એ અત્યંત દુઃખીત બ્રાહ્મણને બ્રાહ્મણ જેને પ્રિય છે એવા શ્રી ભગવાંને જોયો. ૨

वृद्धब्राह्मणरूपस्तं प्रपच्छ द्विजमादरात् ॥
किमर्थं भ्रमसे विप्र महीं नित्यं सुदुःखितः ॥३॥

અને પોતાનું રૂપ બદલી ઘરડા બ્રાહ્મણનું રૂપ લેઈ એ દરિદ્ર બ્રાહ્મણને પુછે છે કે " હે બ્રાહ્મણ ! અત્યંત દુઃખીત

એવો જે તું આ પૃથ્વી ઉપર શા શારૂ ફરે છે ! ૩

तत्सर्वं श्रोतुमिच्छामि कथ्यतां द्विजसत्तम ॥

॥ ब्राह्मण उवाच ॥

ब्राह्मणोतिदरिद्रोऽहं भिक्षार्थं वै भ्रमे महीम् ॥४॥

" આ ત્હારૂં વૃત્તાંત સાંભળવા હું ઇચ્છા કરૂ છું માટે હે બ્રાહ્મણશ્રેષ્ટ ! મને કહે " ત્યારે તે દરિદ્રિ બ્રાહ્મણ કહે છે " હું ગરીબ બ્રાહ્મણ અત્યંત દરિદ્રિ છું તેથી ભીક્ષા માગવા સારૂ પૃથ્વી ઉપર ફરૂ છું. ૪

उपायं ब्रदि जानासि कृपया कथय प्रभो ॥

॥ वृद्ध ब्राह्मण उवाच ॥

सत्यनारायणो विष्णुर्वांछितार्थफलप्रदः ॥५॥

હે પ્રભુ ભગવાન ! જે મ્હારૂં દરિદ્ર દુર થાય એવો કાંઈ ઈલાજ આપ જાણતા હો તો તે કૃપા કરીને મને કહો " એવું દરિદ્રિ બ્રાહ્મણનું ભાષણ સાંભળી ઘરડો બ્રાહ્મણ કહે છે કે " હે બ્રાહ્મણ ! સત્યનારાયણ નામના વીષ્ણુદેવ ઈચ્છેલું ફળ કળીયુગના વિષે પુજન કર્યા થકી આપનારા એવા પ્રત્યક્ષ છે. ૫

तस्य त्वंपूजनं विप्र कुरुष्व व्रतमुत्तमम् ॥
यत्कृत्वा सर्वे दुःखेभ्यो मुक्तो भवति मानवः ॥६॥

શ્રી સત્યનારાયણ કહે છે કે " હે બ્રાહ્મણ તું એ સત્યદેવનું વ્રત અને પુજન સારી રીતે કર કે જે કર્યાં થકી માણુસ સર્વ દુઃખથી મુક્ત થાય છે. " ૬

विधानं च व्रतस्यापि विप्रायाभाष्य यत्नतः ॥
सत्यनारायणो वृद्धस्तत्रैवां परत्नीयत ॥७॥

પછી દરીદ્રી બ્રાહ્મણને રૂપ બદલનારા ઘરડા બ્રાહ્મણે વ્રતનું સર્વ વિધાન કહ્યું અને પોતે અંતરધ્યાન થયા. ૭

तद्व्रतं संकरिष्यामि यदुक्तं ब्राह्मणेन वै ॥
इति संचिंत्य विप्रोऽसौ रात्रौनिद्रांन लब्धवान् ॥८॥

" એ ઘરડા બ્રાહ્મણે કહેલું વ્રત હું ક્યારે કરીશ" એવી ઉત્કંઠાથી એ દરીદ્રી બ્રાહ્મણને તે વખતથી તે આખી રાત્રિમાં ઉંઘ આવી નહી. ૮

ततः प्रातः समुत्थाय सत्यनारायणव्रतं ॥
करिष्य इति संकल्प्य भिक्षार्थमगमद्द्विजः ॥९॥

પછી બીજે દિવસે સુર્ય ઉદય થયો. દરીદ્રી બ્રાહ્મણે "હું આજ સત્યનારાયણનું વૃત કરીશ એવો સંકલ્પ કરીને તે હમેશના રીવાજ મુજબ ભીક્ષા માગવા સારૂ ગયો. ૯

तस्मिन्नेव दिने विप्रः प्रचुरं द्रव्यमाप्तवान्
तेनव बंधुभिः सार्धं सत्यस्यव्रतमाचरेत् ॥१०॥

તે દીવસે હમેશના કરતાં એ બ્રાહ્મણને ઘણું દ્રવ્ય મળ્યું તે મળતાં વારજ તેજ દિવસે એ દરીદ્રી બ્રાહ્મણે પોતાનાં સગા સબંધી ઈષ્ટમીત્ર વીગેરેને બોલાવી તે સાથે શ્રી સત્યનારાયણનું વૃત કર્યું. ૧૦

सर्वदुःखविनिर्मुक्तः सर्वसंपत्समन्वितः ॥
बभूव स द्विजश्रेष्ठो व्रतस्यास्य प्रभावतः॥११॥

એ બ્રાહ્મણે પુર્ણ ભક્તિથી શ્રી સત્યનારાયણનું વૃત તથા પુજન કર્યાથી થોડાજ વખતમાં દરીદ્રિ બ્રાહ્મણ દુઃખ થકી મુક્ત થઇને અગણીત સંપત્તીનો માલેક થયો એવો શ્રી સત્યદેવના વૃત તથા પુજનનો આ કલીયુગના વિષે તાત્કાલીક

અનુભવ થયો તથા થશે એટલું ઐશ્વર્ય આપવાનું સામર્થ્ય આ શ્રી સત્યદેવના વૃતમાં છે. ૧૧

तनप्रंभृति कालं च मासि व्रतं कृतम ॥
एवं नारायणस्येदं व्रतं कृत्वा द्विजोत्तमः॥१२॥
सर्वपापविनिर्मुक्तो दुर्लभं मोक्षमाप्तवान् ॥

એવું જાણીને બ્રાહ્મણ દરએક મહીનામાં આવનારી પૂર્ણીને દિવસે વૃત અને પુજા શ્રી સત્યનારાયણ દેવની કરતો એના પુણ્યથી એ બ્રાહ્મણ સર્વ પાપથી નિર્મુક્ત થઇને અત્યંત દુર્લભ મોક્ષપદના વીષે ગયો. ૧૨

व्रतमस्य यदा विप्र पृथिव्यां संकरिष्यति ॥१३॥
तदैव सर्वदुःखं च मनुजस्य विनश्यति ॥

જે વખતે જે શ્રી સત્યદેવનું વૃત તથા પુજન પૃથ્વી ઉપર કરશે તો તે તેજ વખતે સર્વ દુઃખો થકી મુક્ત થશે. ૧૩

एवं नारायणेनोक्तं नारदाय महात्मने ॥
मया तत्कथितं विप्राः किमन्यत्कथयामि वः ॥१४॥

સુતજી શૌનક આદી ઋષીયોને કહે છે કે ' આ પ્રમાણે

શ્રી સત્યનારાયણે એ નારદરૂષીને કલીયુગમાં સેહેલા ઉપાયથી વાસના પુરી કરવાવાળું વૃત તથા પુજન કહ્યું તેજ મેં આપને કહ્યું હવે એ શીવાય બીજું આપ શું શ્રવણ કરવા ઈચ્છા રાખો છો." ૧૪

॥ ऋषय ऊचुः ॥

तस्माद्विप्राच्छ्रुतं केन पृथिव्यां चरितं मुने ॥
यत्सर्वं श्रोतुमिच्छामः श्रद्धास्माकं प्रजायते ॥१५॥

એવું સુતજી પુરાણીનું ભાષણ સાંભળીને શૌનકઆદી રૂષિઓ કહે છે કે "મુને! એ બ્રાહ્મણના મુખમાંથી એ ચરિત્ર આ પૃથ્વીમાં કોણે શ્રવણ કર્યું. વીગેરે સર્વ આ વૃત વિષે હકીકત સાંભળવાની અમોને ઘણી ઉત્કંઠા ઉત્પન્ન થઈ છે." ૧૫

॥ सूत उवाच ॥

शृणुध्वं मुनयः सर्वे व्रतं येन कृतं भुवि ॥
एकदा स द्विजवरो यथाविभवविस्तरैः ॥ १६ ॥

એવું શૌનક આદી રૂષિઓનું ભાષણ સાંભળી સુતજી કહે છે. "હે સર્વ મુનીઓ! આ વૃત પૃથ્વી ઉપર એ

પછી કોણે કર્યું એ આપને કહું છું સાવધાન થઇને સાંભળો. ૧૬

बंधुभिः स्वजनैः सार्धं व्रतं कर्तुं समुद्यतः ॥
एतस्मिन्नंतरे काले काष्ठकेता समागमत् ॥१७॥

પ્રથમ એક બ્રાહ્મણ એક દિવસના વિષે પોતાની સંપતિ પ્રમાણે પોતાનાં સગાંવહાલાં ઈષ્ટમિત્ર સાથે શ્રી સત્યનારાયણ દેવનુ વૃત કરવા આરંભ કરે છે એવામાં એક લાકડાનો ભારો બાંધી માથા ઉપર લેઈ વેચનારો એ ઠેકાણે આવ્યો. ૧૭

वहिः काष्ठं च संस्थाप्य विप्रस्य गृहमाययौ ॥
तृष्णया पीडितात्मा च दृष्ट्वा विप्र कृतव्रतम् ॥१८॥

તેણે માથા ઉપરનો ભારો દરવાજા બહાર મુકી શ્રી સત્યનારાયણ દેવની પુજા થતી હતી ત્યાં ગયો અને તે તરસ્યો હતો તો પણ એક ચીતથી તેણે તે બ્રાહ્મણે કરેલુ પુજન જોયું અને એ વૃતની વીધી પણ જોઈ. ૧૮

प्रणिपत्य द्विजं प्राह किमिदं क्रियते त्वया ॥
कृते किं [illegible]ति विस्तराद्वद मे प्रभो ॥१९॥

અને તે બ્રાહ્મણને ઘણા આદર સત્કારથી નમસ્કાર કરીને બોલ્યો કે "હે બ્રાહ્મણશ્રેષ્ટ ! આ શું કરો છો અને આવું કર્યાથી શું ફળ થાય છે ? હે પ્રભુ કૃપા કરીને મને કહો " ૧૯

॥ विप्र उवाच ॥

सत्यनारायणस्येदं व्रतं सर्वेप्सितप्रदम् ॥
तस्य प्रसादान्मे सर्वं धनधान्यादिकं महत् ॥२०॥

બ્રાહ્મણ કહે છે " શ્રી સત્યનારાયણ દેવનું સર્વ કામના પુર્ણ કરવાવાળું એવું વૃત કરૂ છું અને મેં આ વૃત કર્યું છે તે દિવસથી શ્રી સત્યનારાયણ દેવના પ્રસાદે કરીને મને ધન્ય ધાન્ય આદી મોટી સંપત્તી મળેલી છે. " ૨૦

तस्मादेतद्व्रतं ज्ञात्वा काष्ठक्रेताति हर्षितः ॥
पपौ जलं प्रसादं च भुक्त्वा स नगरं ययौ ॥२१॥

આ પ્રમાણે બ્રાહ્મણના મુખમાંથી શ્રી સત્યદેવનું વૃત લાકડાના ભારાવાળાએ સમજી લઈ અને ઘણું જ હરખાતે તે બ્રાહ્મણે આપેલો પ્રસાદ ભક્ષણ કરી પાણી પીધું અને પોતાના ગામ વિષે ગયો. ૨૧

सत्यनारायणं देवं मनसा इत्यचिंतयत् ॥
काष्ठं विक्रयतो ग्रामे प्राप्यते चाद्य यद्धनम् ॥२२॥

પછી બીજે દિવસે ભારો વેચવા સારૂ આવતી વખતે સત્યનારાયણ દેવપાસે ભારાવાળાએ મનમાં સંકલ્પ કર્યો કે આજે આ ભારાની કીમત શહેરમાંથી મળશે તે. ૨૨

तेनैव सत्यदेवस्य करिष्ये व्रतमुत्तमम् ॥
इति संचिंत्य मनसा काष्ठं कृत्वा तु मस्तके ॥२३॥

બીજા કારણે ન ખરચતાં એ પૈસાથી શ્રી સત્યનારાયણ દેવનું વૃત કરીશ એવો નિશ્ચય કરી ભારો માથે મુકી ચાલતો થયો. ૨૩

जगाम नगरे रम्ये धनिनां यत्र संस्थितिः ॥
तद्दिने काष्ठमूल्यं च द्विगुणं प्राप्तवानसौ ॥२४॥

તે એક સુંદર નગરમાં કે જ્યાં શેઠ શાહુકાર લોકો રહેતા હતા તે રસ્તામાં આવ્યો ત્યાં એક શેઠે તેને જે રોજ ભારાની કીમત મળતી હતી તેથી બમણી આપીને ભારો લીધો. ૨૪

ततः प्रसन्नहृदयः सुपक्वं कदलीफलम् ॥
शर्करा घृतदुग्धे च गोधूमस्य च चूर्णकम् ॥२५॥

ભારાવાળાને એમણી કીમત મળતાં વારજ ઘણો આનંદ થયો. અને પાકેલાં કેળાં, ખાંડ ઘી અને ઘઉંનો રવો વિગેરે પદાર્થ શવાશેરના પ્રમાણમાં લેઇ બીજી પુજાની સામગ્રી વેચાતી લેઇને ઘેર આવ્યો. ૨૫

कृत्वैकत्र सपादं च गृहीत्वा स्वगृहं ययौ ॥
ततो बंधून्समाहूय चकार विधिना व्रतम् ॥२६॥

અને સગાવાહાલા ઈષ્ટમીત્ર તથા બ્રાહ્મણને બોલાવી મોટા આરંભથી વીધી પુર્વક આ વૃત કર્યું. ૨૬

तद्व्रतस्य प्रभावेण धनपुत्रान्वितोऽभवत् ॥
इह लोके सुखं भुक्त्वा चांते सत्यपुरं ययौ ॥२७॥

સુતજી કહે છે કે પેલો ભારાવાળો એ વૃત કરવાથી ધનવાન તથા પુત્રવાન થઇને આ લોકમાં સર્વ સુખ ભોગવીને શ્રી સત્યપુર એટલે વૈકુંઠના વીષે ગયો. ૨૭

इति सत्यनारायणकथायां द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

अध्याय २ जो.

॥ सूत उवाच ॥

पुनरग्रे प्रवक्ष्यामि शृणुध्वं मुनिसत्तमाः ॥
पुरा चोल्कामुखो नाम नृपश्चासीन्महीपतिः ॥१॥

સુતજી કહે છે " હે શૌનકાદી રૂષિઓ ફરી આપને શ્રી નારાયણ દેવની વ્રત કથાનો બીજો ઇતીહાસ કહું છું તેમ ઉલ્કામુખ નામનો રાજા પૃથ્વીનું પાલન કરનાર હતો.

जितेन्द्रियः सत्यवादी ययौ देवालयं प्रति ॥
दिने दिने धनं दत्वा द्विजान्संतोषयत्सुधीः ॥२॥

જીતેંદ્રિય, સત્યવાદી અને દરેક દિવસે મંદિરમાં દર્શને જઇ બ્રાહ્મણોને ઘણું દ્રવ્ય આપી સંતોષ પમાડતો હતો. ૨

भार्या तस्य प्रमुग्धा च सरोजवदना सती ॥
भद्रशीला नदीतीरे सत्यस्य व्रतमाचरत् ॥३॥

એ ઉલ્કામુખ રાજાની સ્ત્રી નામે પ્રમુગ્ધા ઘણીજ સારા સ્વભાવની કમલમુખી અને સુંદર સતી તે પોતાના સ્વા-

ભીના સાથે ભદ્રશીલા નામે નદીના તીરે શ્ર સત્યદેવનું વૃત કરતી હતી. ૩

एतस्मिन्नंतरे तत्र साधुरेकः समागतः ॥
वाणिज्मार्थं बहुधनैरनेकैः परिपूरितः ॥४॥

એવામાં તે નદીના કાંઠે સાધુનામે એક વાણીયો ધણો ધનવાન અને વેપાર અરથે ધણાં મોતી જવાહીર વિગેરે ધન લેઇને નીકળેલો. ૪

नावं संस्थाप्यं तत्तीरे जगाम नृपतिं प्रति ॥
दृष्ट्वा सव्रतिवं भूपं पप्रच्छ विनयान्वितः ॥५॥

તેણે તે નદીના કાંઠે પોતાનું વહાણ લાવી જ્યાંહાં રાણી શ્રી વ્રત કરતાં હતાં તેમની પાસે જઈ વીનંતી પુર્વક ઘણી નમ્રતાથી પ્રશ્ન કરવા લાગ્યો. ૫

॥ साधुरुवाच ॥

कमिदं कुरुषे राजन्भक्तियुक्तेन चेतसा ॥
प्रकाशं कुरु तत्सर्वं श्रोतुमिच्छामि सांप्रतम् ॥६॥

સાધુ પુછેછે " હે મહારાજ ! આપ ઘણીજ ભક્તિની

સાથે એક ચિત્તે આ વખતે શું કરો છો ! એ મને કહેશો એવું ઇચ્છુ છું. " ૬

॥ राजोवाच ॥

पूजनं क्रियते साधो विष्णोस्तुलतेजसः ॥
व्रतं च स्वजनैः सार्धं पुत्राद्यावाप्तिकाम्यया ॥७॥

એવા પ્રકારે સાધુ નામે વેપારીનું ભાષણ સાંભળતાં વાર રાજા ઉલ્કામુખ કહે છે, " હે સાધુ વેપારી ! શ્રી મહાવિષ્ણુ સત્યદેવ કે જેના મહિમાનો પાર ન આવે એવા તેજસ્વી છે તેમનું પુત્ર તથા ધન ધાન્યસંપત્તિ મળે, એ હેતુથી મ્હારા સગાવહાલા ઇષ્ટમિત્ર સાથે વ્રત તથા પુજન કરૂં છું " ૭

भूपस्य वचनं श्रुत्वा साधुः प्रोवाच सादरम् ॥
सर्वं कथय मे राजन्करिष्येऽहं तदोदितम् ॥८॥

એવું રાજાનું ભાષણ સાંભળી સાધુ સોદાગરે ઘણા આદરથી કહ્યુ કે " આ વ્રતનો વિધી મને સવિસ્તર કહો હું નિશ્ચયથી આપના કહ્યા મુજબ આ વ્રત કરીશ. ૮

ममापि संततिर्नास्ति ह्येतस्माज्जायते ध्रुवम् ॥
ततो निवृत्य वाणिज्यात्सानंदी गृहमागतः ॥९॥

કેમ જે મને પણ સંતતિ નથી અને આપના કહ્યા પ્રમાણે આ સત્યદેવનું વૃત કર્યાથી સંતતી થશે એ માટે હું વેપારઅર્થે દેશાંતરે ન જતાં ઘેર જાઉછું " એવું કહી વેપાર અર્થે જવું છોડી હરખથી પોતાના ઘેર આવ્યો. ૯

भार्यायै कथितं सर्वं संततिदायकम् ॥
तदा व्रतं करिष्यामि यदा मे संततिर्भवेत् ॥१०॥

અને વૃતનો મહિમા પોતાની સ્રીને કહીને નિશ્ચય કે જ્યારે મને સંતતી થશે ત્યારે હું આ વૃત કરીશ. ૧૦

इति लीलावती प्राह पत्नीं साधुः स सत्तमः ॥

એવું લીલાવતી નામની પોતાની સ્ત્રીની સાથે વાણીયાએ કહ્યું.

एकस्मिन्दिवसे तस्य भार्या लीलावती ॥११॥
भर्तृयुक्तानंदचित्ताभवद्धर्मपरायणा ॥
गर्भिणी साभवत्तस्य भार्या सत्यप्रसादतः ॥१२॥

પછી એક દિવસે તેની સ્રી પોતાના ધર્મ પ્રમાણે ચાલનારી એવી પોતાના સ્વામી સાથે હરખાતી રતુવાળી થએલી શ્રી સત્યદેવના પ્રસાદે કરીને ગર્ભવતી થઈ. ૧૧-૧૨

दशमे मासि वै तस्याः कन्यारत्नमजायत ॥
दिने दिने सा ववृधे शुक्लपक्षे यथा शशी ॥१३॥

તેને દસમે મહિને રત્નજેવી એક કન્યા થઇ ને જે પ્રમાણે ચંદ્રમા શુદ પખવાડીયામાં દિવસે દિવસે મોટો થતો જાય તે પ્રમાણે મોટી થતી. ૧૩

नाम्ना कलावती चेति तन्नामकरणं कृतम् ॥
ततो लीलावती प्राह स्वामिनं मधुरं वचः ॥१४॥
न करोषि किमर्थं वै पुरा संकल्पितं व्रतम् ॥

તેનું નામ કલાવતિ એવું ધર્યું તે પછી સાધુવાણીયાની લીલાવતી સ્ત્રી પોતાના સ્વામીને મધુર વચનથી બોલી કે હે પ્રીય સ્વામી ! આપે માનેલું શ્રીસત્યદેવનું વૃત શા કારણથી કરતા નથી. ૧૪

॥ साधुरुवाच ॥

विवाहसमये त्वस्याः करिष्यामि व्रतं प्रिये ॥१५॥

એવું પોતાની સ્ત્રીનું મધુર ભાષણ સાંભળીને સાધુ વાણીયો બોલ્યો હે પ્રીયે ! એ વૃત આપણે કલાવતી કન્યાના લગ્ન વખતે કરીશું. ૧૫

इति भार्यां समाश्वास्य जगाम नगरं प्रति ॥
ततः कलावती कन्या ववृधे पितृवेश्मनि ॥१६॥

આ પ્રમાણે સાધુ વાણીયાએ પોતાની સ્રીને સમજણ આપીને પોતે બીજા નગરવિષે વેપાર અર્થે ગયો, અહીંયાં કલાવતી બાપના ઘેર દિવસે દિવસે મોટી થતી ગઈ. ૧૬

दृष्ट्वा कन्यां ततः साधुर्नगरे सखिभिः सह ॥
मंत्रयित्वा द्रुतं दूतं प्रेषयामास धर्मवित् ॥१७॥

પછી લગ્ન કરવા યોગ્ય થયેલી કન્યાને પોતાની બેનપણીઓ સાથે પોતાના નગરમાં એક દિવશે ધર્મશીલ સાધુ-વાણીયાએ જોઇને પોતે મુનીમને કન્યાનો વર જોવા સારૂ મોકલ્યો. ૧૭

विवाहार्थं च कन्याया वरं श्रेष्ठं विचारय ॥
तेनाज्ञप्तश्च दूतोऽसौ कांचनं नगरं ययौ ॥१८॥

અને કહ્યું કે " જાઓ ! આપણી કલાવતી કન્યાને માટે યોગ્ય અને ઉત્તમ વેર શોધી લાવો. " એવી આજ્ઞા થવાથી તે મુનીમ કાંચન નામના નગરમાં આવી પહોંચ્યો. ૧૮

तस्मादेकं वणिकपुत्रं समादायागतो हि सः ॥
दृष्ट्वा तु सुंदरं बालं वणिक्पुत्रं गुणान्वितम् ॥१९॥

અને ત્યાંથી એક સુંદર રૂપવાળો વાણીયાનો પુત્ર લેઇને મુનીમ પોતાના નગરમાં આવ્યો ત્યારે તે ગુણવાન અને સુંદર એવો વાણીયાનો પુત્ર તે સાધુવાણીયાએ જોઈને. ૧૯

ज्ञातिभिर्बंधुभिः सार्धं परितुष्टेन चेतसा ॥
दत्तवान्साधुः पुत्राय व यां विधिविधानतः ॥२०॥

પોતાના બધા નાતવાળાઓને અને સગાં વહાલા ઈષ્ટમીત્રને બોલાવીને ઘણાજ હર્ષથી પોતાની કન્યા કલાવતીનું લગ્ન એ ગુણવાન તથા વાણીયાના પુત્રની સાથે કર્યું.

ततो भाग्यवशातेन विस्मृतं व्रतमुत्तमम् ॥
विवाहसमये तस्यास्तेन रुष्टोऽभवत्प्रभुः ॥ २१ ॥

એ સાધુવાણીયો એ કન્યાના લગ્ન સમયે પણ કર્મના અંતરાયે કરીને શ્રી સત્યદેવનું વૃત કરવાનું ભુલી ગયો તેને લીધે સત્યનારાયણ દેવ તેના ઉપર કોપાયમાન થયા. ૨૧

ततः कालेन नियतो निजकर्मविशारदः ॥
वाणिज्यार्थं ततः शीघ्रं जामातृसहितो वणिक् ॥२२॥

આ વાતને ઘણાએક દીવસ વીતી ગયા પછી પોતાનું કર્મ ભોગવવા સારૂ પોતાના જમાઇને સાથે લઇને વેપાર અર્થે તે વાણીયો. ૨૨

रत्नसारपुरे रम्ये गत्वा सिंधुसमीपतः ॥
वाणिज्यमकरोत्साधुर्जामात्रा श्रीमता सह ॥२३॥

તે સાધુ સમુદ્ર નજીક રત્નસાર નામના નગરમાં પોતાના જમાઈના સાથે ભારે વેપાર કરવા લાગ્યો. ૨૩

तौ गतौ नगरे रम्ये चंद्रकेतोर्नृपस्य च ॥
एतस्मिन्नेव काले तु सत्यनारायण प्रभुः ॥२४॥

તે પછી ત્યાંથી ચંદ્રકેતુ નામના રાજાના શોભાયમાન શહેરમાં ગયા છે એવામાં ભગવાન શ્રી કૃપાસાગર સત્યનારાયણ પ્રભુ. ૨૪ -

भ्रष्टप्रतिज्ञमालोक्य शापं तस्मै प्रदत्तवान् ॥

दारुणं कठिनं चास्य महद्दुःखं भविष्यति ॥२५॥

સાધુવાણીયાને જુઠું બોલનારો જાણીને તેને "મોટું દુઃખ તથા બંધન તિરસ્કાર વિગેરે ઘણા દુઃખ પ્રાપ્ત થાઓ." એવો શાપ દેતા થયા. ૨૫

एकस्मिन्दिवसे राज्ञो धनमादाय तस्करः ॥
तत्रैव चागतश्चोरो वणिजौ यत्र संस्थितौ ॥२६॥

એટલામાં જ્યાં સાધુ વાણીયો પોતાના જમાઇ સાથે રહેતો હતો ત્યાં તે ગામના રાજાનો ખજાનો ફાડી ધન ચોરી લાવી એક ચોર તેના રહેવાના ઘરમાં સંતાઇ રહ્યો ૨૬

तत्पश्चाद्धावकान्दृष्ट्वा दूतान् भीतेन चेतसा ॥
धनं संस्थाप्य तत्रैव स तु शीघ्रमलक्षितः ॥२७॥

પણ ચોરને પકડવા રાજાના સીપાઇઓ તેમની પાછળ દોડી આવ્યા જોઈ ચોર જ્યાં સસરો અને જમાઇ સુતા હતા ત્યાં ધન નાંખી દેઈ છાનોમાનો ત્યાંથી નાશી ગયો. ૨૭

ततो दूताः समायाता यत्रास्ते सज्जनो वणिक् ॥
दृष्ट्वा नृपधनं तत्र बध्वा नीतौ वणिक्सुतौ ॥२८॥

તે પછી સીપાઇઓ જે ઠેકાણે જમાઇ સાથે સાધુ વાણીયો હતો ત્યાં રાજાનું ચોરેલું ધન પડેલું જોઇ સાધુવાણીયાને તથા તેના જમાઇને કેદ કરી બાંધી લઈ ગયા. ૨૮

हर्षेण धावमानाश्च ऊचुनृपसमीपतः ॥
तस्करौ द्वौ समानीतौ विलोक्याज्ञापय प्रभो ॥२९॥

અને ઘણા આનંદથી દોડતા આવી રાજાને વરધી આપી કે " હે મહારાજ ! બે ચોરને લાવ્યા છીએ તેમને જોઇ હુકમ કરશો. "

राज्ञाज्ञप्तास्ततः शीघ्रं दृढं बध्वा तु तावुभौ ॥
स्थापितौ द्वौ महादुर्गे कारागारेऽविचारतः ॥३०॥

એવું સાંભળી ચોરોને જોઈ વિચાર કર્યા વગર એકદમ કેદ કરવાની શીક્ષા આપતાંવારજ સીપાઇઓ તેમને ખુબ બાંધી મોટાં કેદખાનામાં લેઈ જઇને પુર્યા. ૩૦

मायया सत्यदेवस्य न श्रुतं कैस्तयोर्वचः ॥
अतस्तयोर्धनं राज्ञा गृहीतं चंद्रकेतुना ॥ ३१ ॥

આ કામમાં એ ચંદ્રકેતુ રાજાને શ્રી સત્યદેવની માયાથી

મોહીત થઈને ચોરીએ ગએલું ધન તો લીધું પણ તેની સાથે અવિચારી સાધુવાણીયાનું ધન લુંટી લીધું. ૩૧

तच्छापाच्च तयोर्गेहे भार्या चैवातिदुःखिता ॥
चौरेणापहृतं सर्वं गृहे यच्च स्थितं धनम् ॥३२॥

તેમજ શ્રી સત્યદેવના શાપથી એ સાધુવાણીયાએ પોતાના ગામ પોતાના ઘરમાં મુકેલું બધું ધન ચોરો લુંટી લઈ ગયા તેને લીધે તેની સ્ત્રી પણ ઘણીજ દુઃખી થઈ. ૩૨

आधिव्याधिसमायुक्ता क्षुत्पिपासातिदुःखिता ॥
अन्नचिंतापरा भूत्वा बभ्राम च गृहे गृहे ॥
कलावती तु कन्यापि बभ्राम प्रतिवासरम् ॥३३॥

અને એ સાધુવાણીયાની સ્ત્રી લીલાવતી ઘણા દુઃખથી અને ઘણી તરશ તથા ભુખથી ઘેર ઘેર ફરવા લાગી તેમજ તેની કન્યા કલાવતી ઘણી નહાની તે પણ દરરોજ ઘેર ઘેર ફરી માગી ખાતી. ૩૩

एकस्मिन्दिवसे जाता क्षुधार्ता द्विजमंदिरम् ॥
गत्वापश्यद्व्रतं तत्र सत्यनारायणस्य च ॥३४॥

એક દીવસે તે કન્યા ઘણીજ ભુખ લાગ્યાથી આકુળ વ્યાકુળ થઇને એક બ્રાહ્મણના ઘરમાં ગઈ ત્યાં શ્રીસત્યનારાયણ દેવનું વ્રત તથા પુજન થતું હતું તે તેણે જોયું. ૩૪

उपविश्य कथां श्रुत्वा वरं प्रार्थितवत्यपि ॥
प्रसादभक्षणं कृत्वा ययौ रात्रौ गृहं प्रति ॥३५॥

એ વ્રત તથા પુજા જોતાંજ ઘણો આણંદ પામીને ત્યાં બેઠી અને શ્રીસત્યનારાયણની કથા સાંભળીને સત્યદેવની પ્રાર્થના કરીકે " મ્હારૂં દુઃખ ટળે ને મ્હારો બાપ તથા સ્વામી મને મળે " એવો આશીર્વાદ શ્રીસત્યદેવપાસે માગી બ્રાહ્મણે આપેલો પ્રસાદ ખાઇ રોજના કરતાં ઘણી મોડી રાતરે પોતાના ઘેર આવી. ૩૫

माता कलावती कन्यां कथयामास प्रेमतः ॥
पुत्रि रात्रौ स्थिता कुत्र किं ते मनसि वर्तते ॥३६॥

ને ઘરમાં આવતાંજ તેની મા લીલાવતી કલાવતી નામની કન્યાને પુછેછે કે " હે પુત્રી ! તું આજે આટલી રાત સુધી ક્યાં હતી ! તે તારા મનમાં શું છે ? " ૩૬

कन्या कलावती प्राह मातरं प्रति सत्वरम् ॥
द्विजालये व्रतं मातर्दृष्टं वांछितसिद्धदम् ॥२७॥

કલાવતી કન્યા પોતાની માને ઉતાવળે કહે છે કે "હે મા ! હું બ્રાહ્મણને ઘેર મનમાં ધારેલું કામ પાર પડે એવું વૃત તથા પુજન અને કથા થતી હતી ત્યાં ગેડી હતી."

तच्छ्रुत्वा कन्यकावाक्यं व्रतं कर्तुं समुद्यता ॥
सा मुदा तु वणिग्भार्या सत्यनारायणस्य च ॥२८॥

એવું કન્યાનું બોલવું સાંભળીને સાધુવાણીયાની સ્ત્રી લીલાવતી શ્રીસત્યદેવનું પુજન કરવાસારૂ તત્પર થઈ. ૩૮

व्रतं चक्रे से साध्वी बंधुभिः स्वजनैः सह ॥
भर्तृजामातरौ क्षिप्रमागच्छेतां स्वमाश्रमम् ॥२९॥

ને એ મહાસતી વાણીયાની સ્ત્રી પોતાના સગાવહાલા ભાઇભાંડું સાથે શ્રીસત્યદેવનું વૃત કરવા લાગી અને "પોતાના સ્વામી તથા જમાઈ પોતાને ઘેર જલદી આવે" એવે હેતુ મનમાં ધરી પુજન કરવા લાગી. ૩૯

अपराधं च मे भर्तुर्जामातु क्षंतुमर्हसि ॥
व्रतेनानेन तुष्टोऽसौ सत्यनारायणः पुनः ॥४०॥

એ પુજન કરતી વખતે સત્યદેવની પાસે વારેઘડી એવો વર માગતી હતી કે "હે શ્રીસત્યનારાયણ પ્રભો! મારા સ્વામી તથા જમાઈના અપરાધ ક્ષમા કરવાને આપજ યોગ્ય છો " એવી તે લીલાવતી સાધુવાણીયાની સ્ત્રી પ્રાર્થના કરતી હતી તેથી કરીને એ વ્રત તથા પુજનથી ભગવાન શ્રીસત્યનારાયણ પ્રભુ સંતોષ પામ્યા. ૪૦

दर्शयामास स्वप्नं हि चंद्रकेतुं नृपोत्तमम् ॥
बंदिनौ मोचय प्रातर्वणिजौ नृप सत्तम ॥४१॥

અને માયારૂપી ભગવાન સત્યદેવે ચંદ્રકેતુ નામનો રત્નપુરનો રાજા કે જેણે લીલાવતીના સ્વામી તથા જમાઇને બંદીખાનામાં મુકયા હતા તેને સ્વપ્નામાં આવી આજ્ઞા કરી કે " હે રાજા! તું નિરપરાધી બે વાણીયાને બંધીખાનેથી છોડી મુક. ૪૧

देयं धनं च तत्सर्वं गृहीतं यत्त्वयाधुना ॥
नोचेत्त्वां नाशयिष्यामि सराज्यधनपुत्रकम् ॥४२॥

અને તેમનું જે સઘળું તેં ધન હરણ કરી લીધેલું છે તે સઘળું તેમને પાછું આપવાને તેમને આદર—સત્કાર કરીને વિદાય કર—નહિ તો તારા ધન ધાન્ય, રાજપાટ, સ્ત્રી, પુત્રસહિત તારા કુળનો નાશ કરીશ." ૪૨

एवमाभाष्य राजानं ध्यानगम्योऽभवत्प्रभुः ॥
ततः प्रभातसमये राजा च स्वजनैःसह ॥ ४३ ॥
उपविश्य सभामध्ये प्राह स्वप्नं जनं प्रति ॥
बद्धौ महाजनौ शीघ्रं मोचयध्वं वणिक्सुतौ ॥४४॥

એ પ્રમાણે રાજાને સ્વપ્નમાં જણાવીને ભગવાન શ્રી-સત્યનારાયણ અંતર્ધ્યાન થયા, ત્યાર પછી રાજાએ પ્રાતઃકાળે સભામાં સિંહાસન ઉપર બેશી સર્વ કચેરીને સ્વપ્ન કહ્યું ને શીપાઈઓને આજ્ઞા કરી કે "બંધીખાનામાં જે હમણાં વાણીયાના પુત્રને કેદખાને રાખ્યાછે તેમને છોડી મુકો. ૪૩-૪૪

इति राज्ञो वचः श्रुत्वा मोचयित्वा महाजनौ ॥
समानीय नृपस्याग्रे प्राहुस्ते विनयान्विताः॥४५॥

એવી રાજાની આજ્ઞા થતાંજ સીપાઈઓએ બેઉ વા-

ઓને બંધીખાનેથી છોડી રાજાની સભામાં લઈ આવ્યા.

आनीतौ द्वौ वणिक्पुत्रौ मुक्तौ निगडबंधनात् ॥
ततो महाजनौ नत्वा चंद्रकेतुं नृपोत्तमम् ॥४६॥

ત્યાં એ બેઉ બંધીખાનેથી છુટેલા વાણીયાના પુત્ર રાજાને ઘણીજ નમ્રતાથી નમસ્કાર કરતા હવા. ૪૬

स्मरंतौ पूर्ववृत्तांतं नोचतुर्भयविह्वलौ ॥
राजा वणिक्सुतौ वीक्ष्य वचः प्रोवाच सादरम् ॥४७॥

અને પોતાનો પૂર્વનો હેવાલ મનમાં લાવી ભયભીત થઈ કંઈ પણ બોલ્યા નહિ. એવા ઘણાજ બીકણ વાણીયાના પુત્રને જોઈ રાજા ચંદ્રકેતુએ ઘણાજ આદરભાવથી પ્રધાન વગેરે મંડળીને આજ્ઞા કરી કે. ૪૭

दैवात्प्राप्तं महद् दुःखमिदानीं नास्ति वै भयम् ॥
तदा निगडसंत्यागं क्षौरकर्माद्यकारयत् ॥ ४८ ॥

"આ બે વાણીયાના પુત્રોએ આજસુધી કર્મના અંતરાયે કરીને મોટું દુઃખ ભોગવ્યું હવે પછી એમને કાંઈ પણ ભય નથી" એવી આજ્ઞા થતાંજ પગની બેડીઓ તોડી હજામત કરાવી. ૪૮

वस्त्रालंकारकं दत्वा परितोष्य नृपश्च तौ ॥
पुरस्कृत्य वणिक्पुत्रौ वचसा तोषयद्भृशम् ॥४९॥

વસ્ત્ર અને ઘરેણાં વગેરે પહેરાવી સંતોષિત કર્યા અને એ બેઉ જણને પોતાની પાસે બેસારી સારૂં ભાષણ તેમની સાથે કરી ઘણોજ સંતોષ પમાડયો. ૪૯

पुरा नीतं तु तद् द्रव्यं द्विगुणीकृत्य दत्तवान् ॥
प्रोवाच तौ ततो राजा गच्छ साधो निजाश्रमम् ५०

અને એ બેઉનું પ્રથમ જેટલું ધન હરણ કર્યું હતું. તેથી બમણું તેમને આપ્યું અને ચંદ્રકેતુ રાજા કહેવા લાગ્યો કે " હે જમાઈ સાથે વાણીયા ભાઇ ! હવે તમો પોતાના ઘેર જાઓ. " ૫૦

राजानं प्रणिपत्याह गंतव्यं त्वत्प्रसादतः ॥ ५१ ॥

આ પ્રમાણે રાજાનો હુકમ થતાં તરત રાજાને સાધુ-વાણીયો વંદન કરીને બોલ્યો કે " હવે હું આપનાં આશીર્વાદથી મારે ઘેર જઈશ. " ૫૧

इति सत्यनारायणव्रतकथायां तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

अध्याय ४ थो.

॥ सूत उवाच ॥

यात्रां तु कृतवान्साधुर्मंगलायनपूर्विकाम् ॥
ब्राह्मणेभ्यो धनं दत्त्वा तदा तु नगरं ययौ ॥१॥

સુતજી કહેછે:—આ પ્રમાણે સાધુવાણીયાએ મંગળ-યુક્ત યાત્રા કરીને રાજા પાસેથી મળેલ ધનમાંથી થોડુંક બ્રાહ્મણોને વહેંચી આપીને પોતાના નગર વિષે આવવાસારૂ નીકળ્યો. ૧

कियद्दूरे गते साधो सत्यनारायणः प्रभुः ॥
जिज्ञासां कृतवान्साधो किमस्ति तव नौस्थितम् ॥२॥

ઘણેક દૂર સાધુવાણીયાનું વહાણ દરીયામાં જઈ એક ઠેકાણે લંગર કરેલું એવું જોઈ ભગવાન શ્રીસત્યનારાયણ પ્રભુએ સાધુવાણીયાને 'તારા વહાણમાં શું છે' એ પુછવાની ઈચ્છા થઈ. ૨

ततो महाजनौ मत्तौ हेलया च प्रहस्य वै ॥
कथं पृच्छसि भो दण्डिन्मुद्रां नेतुं किमिच्छसि ॥३॥

અને પરબ્રહ્મ ભગવાન શ્રીસત્યનારાયણદેવ સન્યાસી બાવાનું રૂપ લઈ જે ઠેકાણે સાધુવાણીયાએ વહાણ લંગર કર્યું હતું ત્યાં આવી એ બેઉ જણાને પુછ્યું કે "તમારા વહાણમાં શું છે?" એ સન્યાસી બાવાનો પ્રશ્ન સાંભળીને આ બંધીખાનેથી હમણાંજ છુટેલો મસ્તવાણીયાનો પુત્ર સન્યાસી બાવાની મશ્કરી કરીને કહેવા લાગ્યો કે "હે સન્યાસી બાવા! આપ અમારા રૂપીઆ લેઈ જવા ઇચ્છોછો કે શું?"

लतापत्रादिकं चैव वर्तते तरणौ मम ॥
निष्ठुरं च वचः श्रुत्वा सत्यं भवतु ते वचः ॥४॥

આવી રીતે પ્રથમ તેની મશ્કરી કરી કહે છે કે "મારા વહાણમાં વેલો અથવા પાંદડાં વગેરે ભરેલાં છે એવું તેમનું કઠોર ભાષણ સાંભળી ભગવાન શ્રીસત્યદેવે કહ્યું કે "તારૂં વચન સત્ય હોજો." ૪

एवमुक्त्वा गतः शीघ्रं दंडी तस्य समीपतः ॥
किंयद्दूरे ततो गत्वा स्थितः सिंधुसमीपतः ॥५॥

આપ્રમાણે ભાષણ કરીને આવેલા સન્યાસી સાધુવાણીયાથી આઘે જઈ દરિયાના કિનારેજ ઉભા રહ્યા. ૫

गते दंडिनि साधुश्च कृतनित्यक्रियस्तदा ॥
उत्थितां तरणीं दृष्ट्वा विस्मयं परमं ययौ ॥ ६ ॥

સન્યાસી બાવો ગયો એવું જોઈને સાધુવાણીયો પોતાનું ખાવું પીવું વિગેરે નિત્ય કૃત્ય કરી રહી જુવે છે તો વહાણ પાણી ઉપર તરવા લાગ્યું આ ચમત્કાર જોઈને સાધુવાણીયો ઘણોજ વિસ્મિત થયો. ૬

दृष्ट्वा लतादिकं चैव मूर्च्छितो न्यपतद्भुवि ।
लब्धसंज्ञो वणिक्पुत्रस्ततश्चिंतान्वितोऽभवत् ॥७॥

અને વહાણમાં જુવે છે તો બધાં વેલા તથા પાંદડાં જોયાં તે જોઈને એકદમ શોકથી ભોંય ઉપર પડયો ને તે પછી ઘણીકવારે શુદ્ધિ ઉપર આવ્યો અને ચિંતા કરવા લાગ્યો. ૭

तदा तु दुहितुः कांतो वचनं चेदमब्रवीत् ॥
किमर्थं क्रियते शोकः शापो दत्तश्च दंडिना ॥८॥

એટલામાં તેનો જમાઇ એવું બોલ્યો કે " તમો શા માટે ફિકર કરો છો તમોને હમણાંજ આવેલા સન્યાસી સાધુએ શાપ આપ્યો. ૮

शक्यते तेन सर्वं हि कर्तुं चात्र न संशयः ॥
अतस्तच्छरणं यामो वांछितार्थो भविष्यति ॥९॥

અને તેના બોલવાથી આ પ્રમાણે થયું એમાં કાંઈ પણ સંદેહ નથી એ માટે આપણે તેમને શરણે જઈએ એટલે આપણું ધારેલું કામ થશે. ૯

जामातुर्वचनं श्रुत्वा सत्प्रकाशं गतस्तदा ॥
दृष्ट्वा च दंडिनं भक्त्या नत्वा प्रोवाच सादरम् ॥१०॥

એવું જમાઈનું બોલવું સાંભળીને સાધુવાણીઓ એ સન્યાશી પ્રત્યે આદરસત્કારથી બોલે છે કે. ૧૦

क्षमस्व चापराधं मे यदुक्तं तव सन्निधौ ॥
एवं पुनः पुनर्नत्वा महाशोकाकुलोऽभवत् ॥११॥

"હે મુનીશ્વર! મારા અપરાધની ક્ષમા કરો" એવું બોલી ઘણા શોકથી આકુળ. ૧૨

प्रोवाच वचनं दंडी विलपंतं विलोक्य च ॥
मा रोदीः शृणु मद्वाक्यं मम पूजाबहिर्मुखः ॥१२॥

એવું જોઈને તે યતીશ્વર સન્યાસી કહે છે "અરે હે વાણીયા! તું રો માં. તું મારી પુજાથી બહિર્મુખ થયો. ૧૨

ममाज्ञया च दुर्बुद्धे लब्धं दुखं मुहुर्मुहुः
तच्छ्रुत्वा भगवद्वाक्यं स्तुतिं कर्तुं समुद्यतः ॥१३॥

અને હે દુષ્ટ બુદ્ધિવાળા! તને મારી આજ્ઞાથીજ ઘણું દુઃખો ભોગવવાં પડયાં એવું પરબ્રહ્મ ભગવાનનું વાક્ય સાંભળીને સાધુવાણીયો શ્રીસત્યદેવની વીનંતિ કરવા લાગ્યો.

॥ साधुरुवाच ॥

त्वन्मायामोहिताः सर्वे ब्रह्माद्यास्त्रिदिवौकसः
न जानंति गुणान्रूपं तवाश्चर्यमिदं प्रभो ॥१४॥

સાધુવાણીયો કહે છે "હે દેવ! આપની માયાથી બ્રહ્માદિ સર્વ દેવ મોહિત થાય છે અને એ દેવ છતાં પણ હે પ્રભુ! આપના રૂપ ગુણ આદિ વૈભવને જાણતા નથી એ મોહું આશ્ચર્ય જેવું છે. ૧૪

मूढोऽहं त्वां कथं जाने मोहितस्तव मायया
प्रसीद पूजयिष्यामि यथाविभवविस्तरैः ॥१५॥

હું તો એક પામર માણસ અને તારૂં મારૂં એવી માયાને જાણનારો છું માટે આપને કયાંથી જાણું એવો હું અજ્ઞાન

તે માટે મારા ઉપર પ્રસન્ન થાઓ પછી હું આપની મારી સંપત્તિની વડાઇ પ્રમાણે વિધિ વિધાનથી પુજા કરીશ. ૧૫

पुरा वित्तं च तत्सर्वं देहि मां शरणागतम्
श्रुत्वा भक्तियुतं वाक्यं परितुष्टो जनार्दनः॥१६॥
वरं च वांछितं दत्वा तत्रवांतर्दधे हरिः

હું મારા વહાણમાં ધન વિગેરે છતાં કપટ ભાવથી ખોટું બોલ્યો એ માટે હે ઇશ્વર ! તે થકી મારૂં રક્ષણ કરનાર આપ સમર્થ છો" એવું ભકિતભાવનું સાધુવાણીયાનું વચન સાંભળીને ભગવાન શ્રીસત્યદેવ સંતોષ પામ્યા અને એ સાધુવાણીયાને તેને મનવાંચ્છિત ફળ આપી ભગવાન અંતરધ્યાન થયા. ૧૬

ततो नावं समारुह्य दृष्ट्वावित्तप्रपूरिताम् ॥१७॥

એટલામાં સાધુવાણીયો જુવે છે તો પોતાનું વહાણ પ્રથમ પ્રમાણે ધનથી ભરેલું છે. ૧૭

कृपया सत्यदेवस्य सफलं वांछितं मम ॥
इत्युक्त्वा स्वजनैः सार्धं पूजां कृत्वा यथाविधि॥१८॥
हर्षेण चाभवत्पूर्णः सत्यदेवप्रसादतः

આવું આશ્ચર્ય જોતાંજ સાધુવાણિયો કહે છે "શ્રી સત્યદેવના પ્રસાદથકી મારૂં ઈચ્છિત પુર્ણ થયું એવું બોલી ત્યાં જે તેનાં સગાંવહાલાં હતાં તે સાથે યથાવિધિ શ્રીસત્યદેવનું પુજન કરવું. ૧૮

नावं संयोज्य यत्नेन स्वदेशगमनं कृतम् ॥१९॥

તે પછી એ સાધુવાણીયો સત્યદેવની કૃપાથી સુખી થયો અને વહાણ તૈયાર કરાવી પોતાને દેશ જવા સારૂ નીકળ્યો. ૧૯

साधुजामातरं प्राह पश्य रत्नपुरीं मम
दूतं च प्रेषयामास निजवित्तस्य रक्षकम् ॥२०॥

વહાણમાં બેઠેલા જમાઈ ને સસરો કહે છે કે "હે જમાઈરાજ ! મારી રત્નપુરી નગરી દેખાય છે તે જુવો" એવું કહીને પોતાના ધનનું રક્ષણ કરનારા સિપાઇને પોતાને ઘેર પોતે આવ્યાનું વર્તમાન કહેવાસારૂ મોકલ્યો. ૨૦

दूतोऽसौ नगरं गत्वा साधुभार्यां विलोक्य च ॥
प्रोवाच वांछितं वाक्यं नत्वा बद्धांजलिस्तदा ॥२१॥

એ વહાણમાંથી ઉતરેલા સિપાઈયે રત્નપુરી નગરમાં જઈ સાધુ વાણીયાને ઘેર સાધુવાણીયાની સ્ત્રીને જોઈને તેની

આગળ હાથ જોડયા તે વખતે સ્ત્રી પોતાના સ્વામી તથા જમાઈ આવવાની ઈચ્છા કરતી હતી. ૨૧

निकटे नगरस्यत्र जामात्रा सहितो वणिक् ॥
आगतो बंधुवर्गैश्च वित्तेश्च बहुभिर्युतः ॥२२॥

તેજ સમયે એ સિપાઈએ કહ્યું કે "આપના નગરની સમીપમાં જમાઈ તથા બંધુવર્ગ સાથે તમારા સ્વામી ઘણું ધન કમાઈને આવ્યા છે." ૨૨

श्रुत्वा दूतमुखाद्वाक्यं महाहर्षवती सती ॥
सत्यपूजां कुरुष्वेति प्रोवाच तनुजां प्रति ॥२३॥

એ સિપાઇના મોંનું બોલવું સાંભળીને એ સતી વાણિયાની સ્ત્રી ઘણીજ હર્ષવાળી થઈ અને શ્રીસત્યદેવનું તેજ વખતે પુજન કરી પોતાની કન્યાને કહેવા લાગી કે "તું સત્યનારાયણની પૂજા કર્ય અને. ૨૩

व्रजामि शीघ्रमागच्छ साधुप्रदर्शनाय च ॥
इति मातृवचः श्रुत्वा व्रतं कृत्वा समाप्य च ॥२४॥

હે મ્હારી વહાલી કન્યા હું સ્વામીના દર્શન માટે પ્રથમ જાઉં છું, તું તારા બાપનું દર્શન કરવા આવ" એવું માનુ વચન સાંભળીને કલાવતી કન્યા સત્યનારાયણના વ્રતની સમાપ્તિ કરી. ૨૪

प्रसादं च परित्यज्य गता सापि पतिं प्रति ॥
तेन रुष्टः सत्यदेवो भर्तारं तरणिं तथा ॥२५॥

અને પ્રસાદ લીધા વગર પોતાના સ્વામીનું દર્શન કરવા તત્પર થઇને તરત ગઈ. તે અપમાને કરીને શ્રીસત્યદેવ તેના ઉપર કોપાયમાન થયા અને તેનો સ્વામી જે વહાણમાં હતો તથા જે બધું ધન હતું તેજ વહાણ જમાઈ અને ધન સાથે. ૨૫

संहृत्य च धनैः सार्धं जले तत्रावमज्जयत् ॥
ततः कलावती कन्या न विलोक्य निजं पतिम् २६

દરિયામાં અદૃશ્ય થઈ ગયું તે પછી ઘણીજ જલદીથી આવેલી કલાવતી કન્યાએ પોતાના સ્વામિને દીઠો નહિ.

शोकेन महता तत्र रुदती चापतद्भुवि
दृष्ट्वा तथाविधां नावं कन्यां च बहुदुःखिताम् ॥२७॥

તે ઉપરથી તેને એટલું તો દુઃખ અને ક્ષોભ થયો કે જેમ પવનથી ઢળતું ઝાડ એકદમ ભોંય ઉપર પડે છે, એમ એકાએક રોતીરોતી ભોંય ઉપર પડી. આ પ્રમાણે વહાણનો તથા કન્યાનો હેવાલ જોઇ, ૨૭

भीतेन मनसा साधुः किमाश्चर्यमिदं ह्यभूत
चिंत्यमानाश्च ते सर्वे बभूवुस्तरिवाहकाः ॥२८॥

ગભરાઇ ગયેલા મનનો સાધુવાણીયો કહે છે કે " આ શું આશ્ચર્ય છે " તેમ વહાણવાળા પણ ગભરાઇ ગયા. ૨૮

ततो लीलावती कन्यां दृष्ट्वा सा विह्वलाभवत्
विललापातिदुःखेन भर्तारं चेदमब्रवीत् ॥२९॥

પછી લીલાવતી પોતાની કન્યાને ભયભીત થયેલી જોઇ, ઘણાજ વિલાપ કરી પોતાના સ્વામીને કહે છે. ૨૯

इदानीं नौकया सार्धं कथं सोऽभूदलक्षितः
न जाने कस्य देवस्य हेलया चैव सा हृता ॥३०॥

" જોતાજોતામાં વહાણોમાં આપણો જમાઈ વહાણ સાથે અદૃશ્ય થઇ ગયો એમાં કાંઈ પણ કારણ છે અથવા કોઈ દેવનો અપરાધ થવાથી એ દેવે એ વહાણ હરણરૂપ અદૃશ્ય કર્યું હોય ! ૩૦

सत्यदेवस्य माहात्म्यं ज्ञातुं वा केन शक्यते ॥
इत्युक्त्वा विललापैव ततश्च स्वजनैः सह ॥३१॥

અથવા શ્રી સત્યદેવનું મહાત્મ્ય જાણવાને કોણ શક્તિ-

માન છે " એવું કહીને ઘણા લોકોને મળીને ઘણો શોક કરી રડવા લાગી. ૩૧

ततो कलावती कन्या क्रोडे कृत्वा रुरोद ह ।
ततः कलावती कन्या नष्टे स्वामिनि दुखिता ३२

અને પછી પોતાની કન્યા કલાવતીને ખોળે બેસાડી ઘણા વખત સુધી દુઃખથી રડવા લાગી, તે જોઇ કલાવતીએ પોતાનો સ્વામી મરી ગયો છે, એવું ધારીને ૩૨

गृहीत्वा पादुके तस्यानुगंतुं च मनो दधे
कन्यायाश्चरितं दृष्ट्वा सभार्यः सज्जनो वणिक् ३३

પોતાના સ્વામીની પાદુકાઓ લેઈ તે સાથે પોતે સતી થવાને તૈયાર થઈ. એમ કન્યા કલાવતીનો પોતાના સ્વામીની પાદુકાઓ સાથે બળી મરવાનો નિશ્ચય જોઈ સ્ત્રી સાથે સાધુવાણીયો. ૩૩

अतिशोकेन संतप्तश्चिंतयामास धर्मवित् ॥
हृतं वा सत्यदेवेन भ्रांतोऽहं सत्यमायया ॥३४॥

ઘણા શોકથી ત્રાસ પામેલો એવો ધર્મ-વિચારથી ચિન્તા કરીને બોલે છે ' શું ! શ્રીસત્યદેવે તો એનું હરણ કર્યું નહિ હોય અને એમની માયાથી મોહિત થઇને તો વૃત હું જાણતો નથી. ૩૪

सत्यपूजां करिष्यामि यथाविभवविस्तरैः ॥
इति सर्वान्समाहूय कथयित्वा मनोरथम् ॥३५॥

તો કામને વાસ્તે ઘણુંજ ધન ખરચીને એ શ્રીસત્યદેવનું વ્રત કરીશ " એવું બધા જણને પાસે બોલાવી પોતાનો મનોરથ કહ્યો. ૩૫

नत्वा च दंडवद्भूमौ सत्यदेवं पुनः पुनः ॥
ततस्तुष्टः सत्यदेवो दीनानां परिपालकः ॥३६॥

અને શ્રીસત્યદેવને વારેઘડીયે દંડ જેવા નમસ્કાર કરવા લાગ્યો. ત્યારે શ્રીસત્યદેવ જે દીનજનોને પાળવાને સમશેર ફેરવનારા છે તે સંતુષ્ટ થયા. ૩૬

जगाद वचनं व्योम्नि कृपया भक्तवत्सलः ॥
त्यक्त्वा प्रसादं ते कन्यापतिं द्रष्टुं समागता॥३७॥

આકાશમાંથી ગંભીરવાણીથી સાધુવાણીયાને ભક્તવત્સલ ભગવાન કૃપાથી કહેવા લાગ્યા કે " અરે હે સાધુવાણીયા ! તારી કન્યા મારૂ પુજન કરીને પ્રસાદ ખાધા વગર પોતાના સ્વામીને જોવાને મોહથી ઉતાવળથકી આવી. ૩૭

अतोऽदृष्टोऽभवत्तस्याः कन्यकायाः पतिर्ध्रुवम् ॥
गृहं गत्वा प्रसादं च भुक्त्वा सायति चत्पुनः॥३८॥

આ કારણથી સ્વામી આ સમુદ્રમાં અદૃશ્ય થયો છે એ-માં કાંઈ સંદેહ નથી તે માટે જો એ ઘેર જઈ પ્રસાદ ખાઈ પાછી આવશે. ૩૮

लब्धमत्रीं सुता साधो भविष्यति न संशयः ॥
कन्यका तादृशं वाक्यं श्रुत्वा गगनमंडलात् ॥३९॥

તો આ તારી કન્યા તેના સ્વામીને જોશે એમાં લગારે પણ તું સંદેહ માનીશ નહિ." ૩૯

क्षिप्रं तदा गृहं गत्वा प्रसादं च बुभोज सा ॥
सा पश्चात्पुनरागत्य ददर्शन सजनं पतिम् ॥४०॥

એવા અશરીર આકાસમાંનાં વાક્યો સાંભળતાં વારજ કલાવતી જલદીથી પોતાને ઘેર જઇ, પ્રસાદ ખાઇ પાછી આ-વતાં પોતાનો સ્વામી તેનો નજરે પડયો. ૪૦

ततः कलावती कन्या जगादे पितरं प्रति ॥
इदानिं च गृहं याहि विलंबं कुरुषे कथम् ॥४१॥

તે પછી એ કલાવતી કન્યા પોતાના બાપને કહે છે કે. "હે તાત ! હવે જલદી આપ ઘેર પધારો શા માટે વિલંબ કરો છો. ૪૧

तच्छ्रुत्वा कन्यकावाक्यं संतुष्टोऽभूद्वणिक्सुतः ॥
पूजनं सत्यदेवस्य कृत्वा तत्र विधानतः ॥४२॥

એવું કન્યાનું મધુર ભાષણ સાંભળીને સાધુવાણીયો આનંદ પામ્યો અને પછી વીધીવિધાનથી શ્રીસત્યદેવનું પુજન કર્યું. ૪૨

धनैर्बंधुगणैः सार्धं जगाम निजमंदिराम् ॥
पौर्णमास्यां च संक्रांतौ कृतवान्सत्यपूजनम् ॥४३॥

અને ઘણું ધન અને પોતાના સગાવહાલાં ઈષ્ટમીત્ર સાથે પોતાને ઘેર આવ્યો અને તે પછી દરેક પુનમે સુર્ય સંક્રાંતિના દીવસે શ્રીસત્યદેવનું પુજન કરતો હતો.

इह लोके सुखं भुक्त्वा चांते सत्यपुरं ययौ ॥४४॥

તે થકી એ સાધુવાણીયો આ મનુષ્ય લોકમાંના સર્વ સુખ ભોગવી અને મરણ પછી શ્રીસત્યપુરના વિષે ગયો. ૪૪

इतिश्री सत्यनारायणकथायां चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

॥ अध्याय ५ मो ॥

॥ सूत उवाच ॥

अथान्यच्च प्रवक्ष्यामि शृणुध्वं मुनिसत्तमाः ॥
आसीत्तुंगध्वजो राजा प्रजापालनतत्परः ॥ १ ॥

સુતજી કહે છે હે મુની શ્રેષ્ઠજી ! શ્રીસત્યદેવ વિષે એવી પણ બીજો એક ઇતિહાસ કહું છું તે સાંભળો. પુર્વે તુંગધ્વજ નામનો રાજા પ્રજાનું પાલન કરવાને તત્પર એવો હતો.

प्रसादं सत्यदेवस्य त्यक्त्वा दुःखमवाप सः ॥
एकदा स वनं गत्वा हत्वा बहुविधान्पशून् ॥२॥

એ રાજાએ શ્રીસત્યદેવનો પ્રસાદ છાંડયો આ દોષથી ઘણોજ દુઃખ પામ્યો તે એવું કે એક દીવસે તે રાજા હરણનો શીકાર કરવા વનમાં જઈ ઘણા પશુને મારી. ૨

आगत्य वटमलं च दृष्ट्वा सत्यस्य पूजनम् ॥
गोपाः कुर्वंति संतुष्टा भक्तियुक्ताः सबांधवाः ॥३॥

એક વડના ઝાડ નજીક આવ્યો અને શ્રીસત્યદેવનું પુજન થતું તેણે જોયું આ પુજન ગોપગણ એટલે ગોવાળીયા સર્વે પોતાના ભાઈબંધો સાથે ભક્તીથી કરતા હતા. ૩

राजा दृष्ट्वा तु दर्पेण न गत्वा तं ननाम सः ॥
ततो गोपगणाः सर्वे प्रसादं नृपसन्निधौ ॥४॥

તે જોઈને પણ રાજા તેમની પાસે ગયો નહિ તેમ દુરથી તેણે નમ્રતાથી નમસ્કાર કર્યો નહિ, તો પણ એ ગોપગણોએ પુજા કર્યા પછી પ્રસાદ રાજાની પાશે મુકયો ૪

संस्थाप्य पुनरागत्य भुक्त्वा सर्वे यथेप्सितम् ॥
ततः प्रसादं संत्यज्य राजा दुःखमवाप सः ॥५॥

બધા પાછા આવ્યા અને પ્રસાદ ખાઈ પરમ આનંદમાં રહ્યા. આણીગમ રાજાએ પ્રસાદ ન લેતાં ત્યાંજ રહેવા દીધેલો, એ કારણથી એ ઘણુંજ દુઃખ પામ્યો. ૫

तस्य पुत्रशतं नष्टं धनधान्यादिकं च यत् ॥
सत्यदेवेन तत्सर्वं नाशितं मम निश्चितम् ॥६॥

તેના સો પુત્રો મરી ગયા ધન—ધાન્ય ઈત્યાદિ જે કાંઈ હતું તે બધું જતું રહ્યું ત્યારે તે રાજાને મનમાં વિચાર ઉત્પન્ન થયો કે, મારૂં આ સર્વ શ્રીસત્યદેવેજ નિશ્ચય હરણ કર્યું છે. ६

अतस्तत्र गच्छामि यत्र देवस्य पूजनम् ॥
मनसा तु विनिश्चत्य ययौ गोपालसंनिधौ ॥७॥

એ માટે હવે જ્યાં શ્રીસત્યદેવનું પુજન હસે ત્યાં હું જઈશ, એવુ મનમાં લાવીને રાજા ગોપગણપાસે આવ્યો ७

ततोऽसा सत्यदेवस्य पूजां गोपगणैः सह ॥
भक्तिश्रद्धान्वितो भूत्वा चकार विधिना नृपः ॥८॥

અને ભકતીથી એ ગોપગણ સાથે શ્રીસત્યદેવનું પુજન કરવા લાગ્યો. ८

सत्यदेवप्रसादेन धनपुत्रान्वितोऽभवत् ॥
इह लोके सुखं भुक्त्वा चांते सत्यपुरं ययौ ॥९॥

તે પછી શ્રીસત્યદેવના પ્રસાદથી એ રાજા ધન તથા પુત્રવાન થયો અને તે રાજા મનુષ્ય લોકમાં સર્વે સુખ ભોગવીને અંતે સત્યપુરના વિષે ગયો. ९

य इदं कुरुते सत्यव्रतं परमदुर्लभम् ॥
शृणोति च कथां पुण्यां भक्तियुक्तःफलप्रदाम् ॥१०॥

આવું ઘણું દુર્લભ શ્રીસત્યનારાયણનું વૃત છે, તેને જે કોઈ સ્વીકારે છે અથવા જે કોઈ ભકતીપુર્વક પુણ્ય અને ફળ આપનાર આવી આ શ્રીસત્યનારાયણની કથા સાંભળે છે.

धनधान्यादिकं तस्य भवेत्सत्यप्रसादतः ॥
दरिद्रो लभते वित्तं बद्धो मुच्येत बंधनात् ॥११॥

તેને ભગવાન શ્રીસત્યદેવના પ્રસાદથી ધન—સંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે દરિદ્ર હોય તેને ધન લાભ થાય છે. બંધીખાને પડયો હોય તો તેથી મુક્ત થાય છે. ૧૧

भीतो भयात्प्रमुच्येत सत्यमेव न संशयः ॥
ईप्सितं च फलं भुक्त्वा चांते सत्यपुरं व्रजेत् ॥१२॥

જેને ભય પ્રાપ્ત થયું હોય તો તે ભય થકી મુક્ત થાય છે એમાં કાંઇ પણ સંદેહ નથી શ્રીસત્યદેવનું વૃત કરનાર માણસ આ લોકના વિષે સર્વે સુખ ભેગવીને અંતે સત્યપુર એટલે વૈકુંઠના વિષે જાય છે. ૧૨

इति वः कथितं विप्राः सत्यनारायणव्रतम् ॥
यत्कृत्वा सर्वदुःखेभ्यो मुक्तो भवति मानवः ॥१३॥

સુતજી કહે છે, હે શૌનક આદી ઋષીઓ! આ પ્રમાણે આ સત્યનારાયણનું વૃત કર્યાથકી માણસ સર્વ દુઃખ થકી મુક્ત થાય છે. ૧૩

विशेषतः कलियुगे सत्यपूजा फलप्रदा ॥
कचित्कालं वदिष्यंति सत्यमीशं नमेव च ॥१४॥

તેમાં મુખ્યત્વે કરીને આ ઘોર કલિયુગમાં ફળ આપનાર આ શ્રીસત્યનારાયણને (સત્ય ઈશ) એવુ કહે છે. ૧૪

सत्यनारायणं केचित्सत्यदेव तथापरे ॥
नानारूपधरो भूत्वा सर्वेषामीप्सितप्रदः ॥१५॥

કાઇ સત્યનારાયણ કહે છે, કાઇ સત્યદેવ કહે છે, શ્રી સત્યદેવ ભગવાન અનેક રૂપે ભકતોનાં ઇચ્છિત પૂર્ણ કરે છે.

भविष्यति कलौ सत्यव्रतरूपी सनातनः ॥
य इद पठते नित्यं शृणोति मुनिसत्तमाः ॥
सत्यं नश्यंति पापानि सत्यदेवप्रसादतः ॥१६॥

આ સત્યનારાયણ વૃત કથાનો જે કાઇ નિત્યપાઠ યા શ્રવણ કરે તો તેના શ્રીસત્યદેવના પ્રસાદથી સર્વ પાપો જતાં રહે છે

इतिश्री सत्यनारायणकथायां पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

श्रीसत्यनारायणार्पणमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥

સત્યનારાયણની આરતી.

જય કમળા સ્વામી પ્રભુ જય કમળા સ્વામી;
સત્યનારાયણ સ્વામી (૨) વિભુ વર બહુ નામિ. જય.
ભિન્ન ભિન્ન રૂપ ધરેલ, ભકતો ભય હરવા, પ્રભુ૦
પ્રતાપ પ્રસર્યો પ્રભુ તવ, (૨) જગનું જય કરવા. જય.
સુંદર રૂપ સ્વરૂપ, પ્રભુ અમને પ્યારૂં, પ્રભુ૦
દર્શન કરવા નિત્યે, (૨) મન દોડે મારૂં. જય.
ગાયે ગુણ અપાર, શુક શૌનક આદી, પ્રભુ૦
મહિમા મહિમાં મોટો, (૨) સેવે બ્રહ્માદી. જય.
ગરૂડાસન પર દેવ, શોભો સુખરાશિ, પ્રભુ૦
સહાય સર્વની કરવા, (૨) તત્પર અવિનાશી. જય.
આ કળીકાળે આપ, છો પ્રત્યક્ષ સદા, પ્રભુ૦
કૈ દીનને દર્શન દેઇ, (૨) કરવા સુખ મુદા. જય.
શતાનંદનું કાર્ય, પ્રેમે પુર્ણ કર્યું, પ્રભુ૦
ધન સંપતી સઘળી દઇ (૨) વિપ્રનું કાર્ય સર્યું. જય.
કઠીઆરાના નાથ, કોડે કષ્ટ હર્યાં; પ્રભુ૦
દુઃખ દરિદ્ર હઠાવી, (૨) ભીલનાં ભાગ્ય ફર્યાં. જય.
ઊલ્કામુખ મહિપતિની, લજ્જાને રાખી, પ્રભુ૦
ભદ્રશીલાને ભાવે, (૨) સ્નેહ સાંકળ નાંખી. જય.

સાધુ વણીક શ્રીપુર, તેને બહુ તાર્યો. પ્રભુ૦
શુલ ભયંકર તેનાં, (૨) તેથી નવ હાર્યો. જય.
કળાવંતનાં કષ્ટ, ધ્યાને દઇ પ્રીતે, પ્રભુ૦
લીલાવંતીને ભાવે, (૨) સહાય થયા નિત્યે. જય.
ગોપમંડળી ઘેર, અંગધ્વજ આવ્યા. પ્રભુ૦
પ્રસાદ પડતો મેલ્યો, (૨) હરીએ લઇ તાવ્યો. જય.
શત પુત્રોનો નાશ. થયો અનાદરથી. પ્રભુ૦
પ્રસાદ જવ લીધો તવ, (૨) શુભ થયું શ્રીવરથી. જય.
અનેક એવા ભક્ત. તાર્યા ભાવ થકી. પ્રભુ૦
અમને પણ અર્પોને, (૨) સત્યદેવા સુમતિ. જય.
સર્વ શક્તિ સર્વેશ, દશ દીશ રહી જામી, પ્રભુ૦
જગધામી ભયવામી (૨) જરી રહી નહિ ખામી જય.
અધમ ઉધારણ. કારણ નિષ્કામી પ્રભુ૦
ખલદામી સહુ ઠામી, (૨) મતી ગતિ નવ પામી. જય.
પ્રેમ થકી જે ભક્ત, સત્યનારાયણ સેવે. પ્રભુ૦
શ્રી આયુષ્ય કીર્તિ સુત, (૨) જગપતિ સુખ દેવે જય.
કથા શ્રવણ કરી ભક્ત, આ આરતી ગાશે. પ્રભુ૦
કેક જન્મના પાપો, (૨) પલ્લે તો થાશે. જય.
શરણાંગત શ્રીદેવ સત્યનારાયણજી. પ્રભુ૦
છગનલાલ ગાયે છે, (૨) ભક્તિ ભાવ સજી. જય.

કબીર કાવ્ય.